

UPRAVLJANJE NAJZNAČAJNIJIM SOCIOKULTURNIM VREDNOTAMA GRADA ŠIBENIKA

Radić, Ivana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:228:538292>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department of Professional Studies](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Specijalistički diplomski stručni studij
Trgovinsko poslovanje

IVANA RADIĆ

ZAVRŠNI RAD

**UPRAVLJANJE NAJZNAČAJNIJIM
SOCIOKULTURNIM VREDNOTAMA GRADA
ŠIBENIKA**

Split, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Specijalistički diplomski stručni studij
Trgovinsko poslovanje

Predmet: Upravljanje okolišem i
sociokulturnim resursima

ZAVRŠNI RAD

Kandidat: Ivana Radić

Naslov rada: Upravljanje najznačajnijim sociokulturnim vrednotama grada
Šibenika

Mentor: Mr. sc. Jakša Geić, prof.

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY.....	2
1.UVOD.....	3
2.GEOGRAFSKE DETERMINATE GRADA ŠIBENIKA	4
2.1 Smještaj grada Šibenika	4
2.2 Reljef	4
2.3 Klima	6
2.4 Prometna povezanost grada Šibenika	6
2.5 Stanovništvo	8
3. RAZVOJ ŠIBENIKA KROZ POVIJEST	10
4. UPRAVLJANJE SOCIOKULTURNIM RESURSIMA I TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNOG NASLJEĐA.....	12
4.1. Osnovne determinante turizma	14
4.1.1. Kulturni turizam	15
5. NAJZNAČAJNIJA KULTURNA BAŠTINA GRADA	17
5.1. Katedrala svetog Jakova	17
5.2. Tvrđava sv. Mihovila	19
5.3. Tvrđava sv. Nikole	20
5.4. Tvrđava Šubićevac (Barone)	21
5.5. Tvrđava sv. Ivana	22
5.6. Gradska loža	23
6. TRADICIONALNE MANIFESTACIJE KAO SEGMENT TURISTIČKE PONUDE ŠIBENIKA	25
6.1. Međunarodni dječji festival Šibenik	26
6.2. Večeri dalmatinske šansone	27
6.3. Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku	28
6.4. Šibenske klapske večeri	28
6.5. Šibenska regata krstaša	28
7. PLANovi GOSPODARENJA KULTURNIM ATRAKCIJAMA GRADA ŠIBENIKA	30
7.1. Smjernice GUP – a u očuvanju kulturne baštine	32
7.2. Turistička valorizacija tvrđave sv. Mihovila i tvrđave Šubićevac (Barone)	33

7.3. Obnova tvrđave sv. Ivana	35
8. ANKETNO ISTRAŽIVANJE PREPOZNATLJIVOSTI GRADA ŠIBENIKA NA POPULACIJI STANOVNIŠTVA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE	36
8.1. Anketni upitnik	36
8.2. Rezultati anketnog upitnika	37
8.3. Analiza rezultata	41
9. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	44
PRILOZI	47

SAŽETAK

UPRAVLJANJE NAJZNAČAJNIJIM SOCIOKULTURNIM VREDNOTAMA GRADA ŠIBENIKA

Grad Šibenik je bogat povijesnim i kulturnim resursima koje treba formirati kao atrakcije čime bi naglašavao svoju prepoznatljivost na tržištu. Grad ima sve predispozicije za daljnje razvijanje turizma zahvaljujući bogatom nasljeđu. Ključni čimbenici za daljnji razvoj turizma u radu su izneseni kao najatraktivniji resursi grada. Sredstvima iz EU fondova grad Šibenik realizira obnovu i revitalizaciju znamenitosti. Naglasak je stavljen na očuvanje kulturne baštine i valorizaciju. Za očuvanje je bitno pravilno upravljanje kulturnim resursima i menadžment turističke destinacije. Kod razvoja turizma treba brinuti da turizam ne postane uništavač prostora ali i resursa kako bi se očuvali za buduće naraštaje. Kako dolazi do povećavanja atraktivnosti i prezentacije resursa tako se i povećavaju troškovi očuvanja. Kod održivog upravljanja kulturnim dobrima ključno je razviti svijest o važnosti baštine za dugoročno korištenje. Kulturna baština kojom obiluje i Šibenik da bi postala dijelom turističke ponude mora biti turistički valorizirana. Turistička valorizacija utječe na budućnost kulturnih dobara. Ona u okviru marketinga djeluje na unapređenje proizvoda i/ili usluga u funkciji razvoja turizma. Valorizacija donosi brojne prednosti unutar destinacije.

Ključne riječi: atraktivnost resursa, upravljanje i valorizacija resursa

SUMMARY

MANAGEMENT OF THE MOST ATTRACTIVE SOCIO-CULTURAL VALUES OF THE CITY OF ŠIBENIK

The city of Šibenik is rich with numerous historical and cultural resources, which are in need to be formed as attractions, where by the city would emphasize its market recognition. The city itself has all of the predispositions for the further development of tourism thanks to its rich heritage. Key factors for the further development of tourism in the work are listed as the most attractive resources of the city of Šibenik. The city of Šibenik is realizing the reconstruction and revitalization of the sights with EU funds. Emphasis is placed on cultural heritage preservation and valorisation. Proper conservation of cultural resources and the management of the tourist destination is essential for preservation. In the development of tourism, care should be taken to ensure that tourism does not become a destroyer of space but also a resource in order to preserve it for future generations. As the attractiveness and presentation of resources increase, so does the cost of conservation. In the sustainable management of cultural property, it is crucial to develop an awareness of the importance of heritage for long-term use. The cultural heritage that Šibenik abounds with in order to become part of the tourist offer must be valorized for tourism. Tourism valorisation affects the future of cultural goods. In marketing, it acts to promote products and/or services in the function of tourism development. Valorisation brings numerous benefits within a destination.

Key words: resource attractiveness, management and valorization of resources

1. UVOD

Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je upravljanje najatraktivnijim sociokulturnim vrednotama grada Šibenika, a cilj rada je ukazati na važnost upravljanja resursima, kao i na samu valorizaciju povijesnog nasljeđa u kontekstu razvoja turizma na području grada Šibenika. Planiranje i upravljanje kulturnim i prirodnim vrednotama u prostoru podrazumijeva razmatranje razvojnih potreba i korištenje specifičnih mjera, kako bi se ustanovila adekvatna namjena površina s obzirom na obilježja određenoga područja. U kontekstu navedenog nameće se potreba za analizom upravljanja kulturnim i prirodnim vrednotama prostora i analizom učinkovitosti prostornoga planiranja što je na primjeru Šibenika razvidno i u javnim medijima kroz brojne projekte obnove kulturne baštine. Kroz praktični primjer u vidu provedenog anketnog upitnika provedeno je istraživanje koliko susjedna županija poznaje specifičnosti Šibenika.

Izvori podataka i metode prikupljanja podataka

Pri izradi završnog rada korišteni su podaci iz adekvatne stručne i znanstvene literature, internetskih stranica. Korištena je metoda istraživanja za stolom, dok je u praktičnom dijelu korištena metoda ispitivanja putem anketnog upitnika.

Struktura rada

U prvom dijelu rada su iznesene osnovne determinante grada Šibenika. Drugi dio rada odnosi se na povijesne postulate Šibenika, zatim su izneseni elementi turizma u gradu njegova realnost današnjice, cilj i smjernice razvoja grada u budućnosti. Također, je objašnjeno planiranje i upravljanje kulturnim i prirodnim vrednotama u gradu i valorizacija najatraktivnijih vrednota koje čine bogatstvo grada Šibenika. Nadalje su opisane kulturne znamenitosti Šibenika koje obogaćuju turističku ponudu grada. U predzadnjem poglavlju su izneseni planovi gospodarenja kulturnih atrakcija grada i provedbe planova valoriziranja tvrđava. U zadnjem dijelu rada razrađen je praktični primjer na temu prepoznatljivost grada od strane druge županije.

Istraživačke metode

Kod izrade istraživačkog dijela korišteni su sekundarni podaci prikupljeni iz stručne literature i internetskih stranica. Korišteni su i podaci iz vlastitog istraživanja putem anketnog upitnika.

2. GEOGRAFSKE DETERMINATE GRADA ŠIBENIKA

2.1. Smještaj grada Šibenika

Šibenik, kao najstariji samородni hrvatski grad, smješten je u središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana, u slikovitom, razvedenom zaljevu u koji utječe Krka. To je administrativno-politički, gospodarski i društveno-kulturni centar Šibensko-kninske županije koja se prostire duž obale između zadarskog i splitskog dijela primorja u dužini oko 100 km, dok njegovo zaleđe dopire do podnožja Dinare, udaljenog 45 km.

Slika 1. Mapa područja Šibenika i okolice

Izvor: <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/mapa-podrucja> [14. 4. 2019.]

2.2. Reljef

Šibensko područje smješteno je na kontaktnom prostoru srednje i sjeverne Dalmacije, što ne ovisi samo o fizičko-geografskim, već i o funkcionalnim odnosima.¹ Riječ je o području pretežito niskog ili blago valovitog reljefa s vapnenačkim sastavom zemljišta. U reljefu se očituju i jake erozije te korozije vapnenačkih stijena, kao i tragovi temeljnih tektonskih odrednica pa se zaključuje kako šibenski kraj obuhvaća četiri osnovna reljefna oblika:

- uzdužne vapnenačke grebene
- dolomitsko-laporne stijene
- vapnenačke zaravni
- poprečne probojnice vodotoka Krke

¹Grad Šibenik. (24. 8. 2012) *Generalni urbanistički plan – konačni prijedlog plana (obrazloženje)*. <http://www.sibenik.hr/preuzmi/1990> (pristupljeno 10. ožujka 2019.), str. 13.

Osnovna prirodno-geografska obilježja šibenskog kraja karakteriziraju humovi i brda vapnenačkih stijena, kao što su Kamenar (257 m), Trtar (544 m) te dolomitne i laporne udoline u smjeru pružanja sjeverozapad-jugoistok. Sve su stijene pretežno vapnenci s dolomitima ili laporima i to pretežno mezozojske starosti.

Friganović, M. (1978) ističe kako je bilo nekoliko faza širenja pod grada amfiteatralno padinama središnjega grebena, a zatim po vapnenačkoj zaravni. Obilježava ga stisnutost od strmih vapnenačkih stijena k obali i izduženost od sjeverozapada k jugoistoku.²

Govoreći o elementima prirodne osnove – krš i more dominiraju. Tipične su longitudinalne forme (otočni niz, priobalje i Zagora) sa smjenom grebena i udolina. Njih presijecaju transverzalne forme među kojima dominira probojnica Krke (kompozitna dolina od Dinare do mora). Oaze rahlog i plodnog tla dale su gospodarsku osnovu nekoć pretežno težačkom gradu. Reljefnu sliku šibenskoga područja karakteriziraju brdski vapnenački grebeni, zatim udoline (Gornje i Donje polje) i zaravni - osnova poljodjelstva. Od biljnog pokrivača najviše je zastupljena smrča u zaleđu i makija u priobalno - otočkim predjelima.

Slika 2. Plan grada Šibenika

Izvor:https://www.sibenik-tourism.hr/images/plan_grada_m.jpg [25. 4. 2019.]

²Friganović, M. (1978) Prilog-Šibenik – problem širenja grada i lokacije nove industrijske zone, *Hrvatski geografski glasnik*, Vol. 49, No. 1, str. 134.

2.3. Klima

Klimatske su osobine determinirane mediteransko-submediteranskim obilježjima. Dominantni vjetrovi su: bura, jugo i maestral, a sekundarni : tramuntana i levant. Insolacija iznosi 2710 sati, dok se prema unutrašnjosti taj broj smanjuje. Ljeti su temperature relativno visoke, ali ih ublažava ugodan vjetar maestral koji puše s mora prema kopnu. Zime su umjerene ili blage. Oborina je najviše zimi, dok su ljeta pretežno suha. Ljeta su topla s dnevnim temperaturama oko 35°C. Temperatura mora u ljetnim mjesecima kreće se oko 24°C, što omogućuje kupanje od lipnja pa sve do rujna.

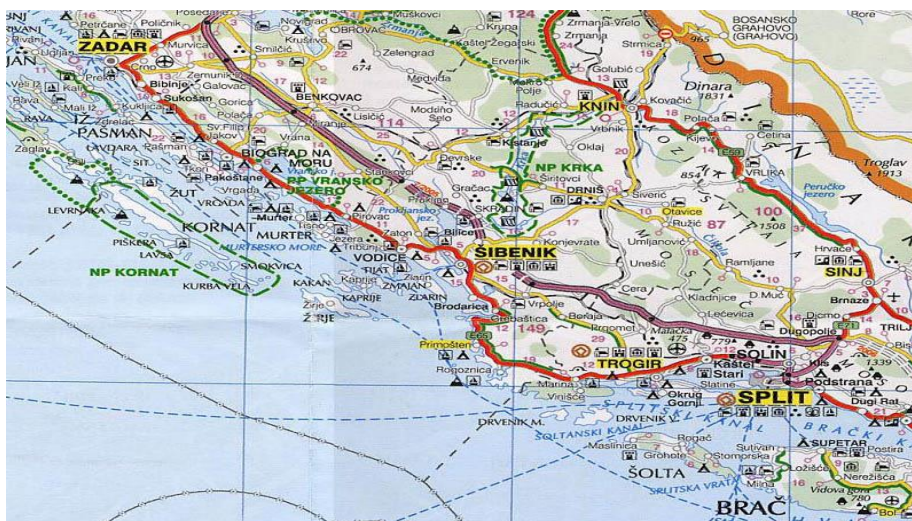
2.4. Prometna povezanost grada Šibenika

Turizam bez kvalitetne prometne povezanosti turističke destinacije s izvorima turističke potražnje nije kvalitetan turizam što znači da je za razvitak turizma iznimno važna strategija razvitka prometnoga sustava destinacije. Kao što je postavljeno u Generalnom urbanističkom planu³ „Grad Šibenik ima povoljan prometni položaj, jer je smješten na sjecištu cestovnog, željezničkog i pomorskog prometa. S aspekta cestovnog prometa, Šibenik predstavlja cestovno čvorište budući da se nalazi na sjecištu državnih cesta D8, D33, D58. Navedeni glavni prometni pravci povezuju ga sa Zadrom na sjeveru i Splitom na jugu, ali i preko Kninskih vrata prema kontinentalnom području. Nadalje, Šibenik ostvaruje direktni priključak na Dalmatinu (A1) čime je uključen u mrežu državnih autocesta, a samim time povezan i s mrežom europskih autocesta“.

Šibenik kao jedna od zaštićenijih prirodnih luka na Jadranu, danas pokušava postati atraktivna nautička luka na Mediteranu. Željeznički promet nakon 1990. godine kao posljedica Domovinskog rata, a poslije i kao rezultat nemara države za tu granu prometa gotovo da i ne funkcionira.

³ Grad Šibenik. (24. 8. 2012) *Generalni urbanistički plan – konačni prijedlog plana (obrazloženje)*.<http://www.sibenik.hr/preuzmi/1990> (pristupljeno 10. ožujka 2019.), str.12.

Slika 3. Prometna povezanost Šibenika

Izvor: http://www.sibenik-croatia.info/images/sibenik_area_road_map.jpg [28. 4. 2019.]

Zračni promet odvija se preko splitske zračne luke „Resnik“ koja se nalazi u Kaštelima (udaljena 45 km) i zadarske zračne luke „Zemunik“ (udaljena 50 km), a novoizgrađena autocesta „Dalmatina“ doprinijela je bržem transferu turista ka zračnim lukama.

Područje luke Šibenik, posebno prilazi kanalu sv. Ante i gradskoj luci vode iz triju smjerova i to kroz Logorunska vrata prema sjevernom dijelu otoka Prvić, kroz Šibenska vrata između otoka Prvića i Zlarina te između otoka Zlarina i otočića Dvainka.

Slika 4. Šibenski kanal

Izvor: https://www.slobodnadalmacija.hr/Archive/Images/2016/07/14/Teme/kanal_sv_ante1.jpg [2. 4. 2019.]

Najveća dubina kanala je 40 metara, a duljina 10 kilometara. Kanal vodi do brojnih otoka šibenskog akvatorija kojih je 249.

Nakon rekonstrukcije koja je trajala 24 mjeseca (2012. – 2014.) i proširenja putničkog terminala u gradskoj luci Šibenik, očekuje se značajni porast svih vrsta plovila – brodova za

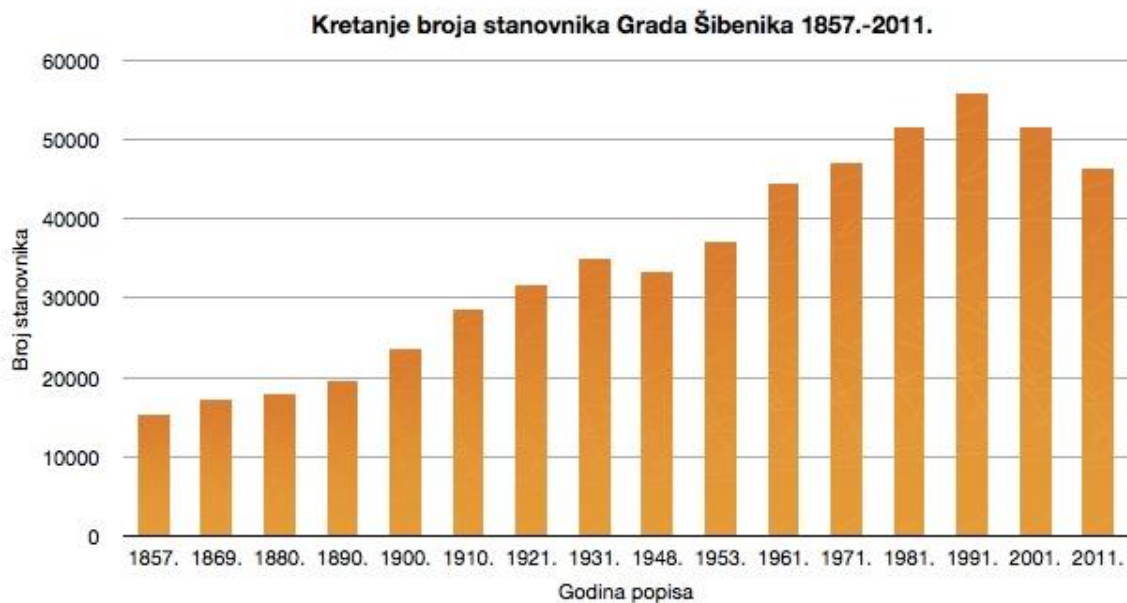
generalne terete i ro – ro brodova, te posebno velikih putničkih brodova na kružnim putovanjima i turističkih jahti.

2.5. Stanovništvo

U ovom dijelu riječ je o stanovništvu grada Šibenika. Grad Šibenik ima 34 302 stanovnika. Na prvom popisu stanovništva grad je imao 15 000 stanovnika i sljedećih 70 - ak godina taj broj je rastao. Nakon drugog svjetskog rata dolazi do povećanja broja stanovnika. Godine 1948 prvi puta je uočen pad broja stanovnika, ali to je ujedno i razdoblje takozvanog „ baby boom“ koje je trajalo do 1953. Godina 1991. je označena kao prijelomna godina u demografskom smislu jer s njom počinju negativni demografski trendovi poput gubljenja stanovništva potaknuti starenjem, ratnim gubicima ali i iseljavanjem. Ujedno je i godina koja je dosegla maksimalan broj stanovnika. Najveći porast stanovnika je zabilježen u periodu od 1900. - 1910. U razdoblju od 2001. - 2011. jezgra grada gubi stanovnike. Šibenik doživljava prirodan pad kao posljedicu smanjene rodnosti i povećane smrtnosti stanovnika. Razlozi utjecaja kretanja stanovništva leže u – fertilitetu, mortalitetu i migracijama, ali i posljedici većeg broja starijeg stanovništva.

Na grafikonu je prikazano kretanje stanovnika od 1857 – 2011. Iz grafikona se vidi kako Šibenik ima intervale rasta i pada stanovništva.

Grafikon 1. Prikaz kretanja stanovnika od 1857. – 2011.

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ibenik> [17. 7. 2019.]

3. RAZVOJ ŠIBENIKA KROZ POVIJEST

Zbog nedostatka povijesnih i arheoloških podataka, ni danas ne postoji obrazloženje imena Šibenik. Ime Šibenika je prvi put spomenuto u Krešimirovoj darovnici koja je izdana na Božić 1066. godine. Povjesničari navode kako se najprije vjerovalo da ime Šibenika potječe od *Plinijeve Siccuma*, što je prihvatio i šibenski humanist, Juraj Šižgorić, misleći da staro ime *Siccum*, a novo *Šibenik* znači suho meso. Šižgorić također postavlja hipotezu da ime Šibenika potječe od šiblja kojim je u počecima bio ograđen.⁴

Slika 5. Plan grada Šibenika

Izvor:https://www.sibenik-tourism.hr/images/plan_grada.jpg [12.3.2019.]

Dolaskom Hrvata počinje urbanistički razvoj grada. „Na kamenoj uzvisini, 70 m nad morem, Hrvati grade utvrdu (castrum) na mjestu današnje tvrđave sv. Mihovila, podno koje se, u doba srednjovjekovne hrvatske države razvija pod građe (suburbium) naseljeno poljodjelicima, pomorcima, ribarima i obrtnicima“.⁵

Sagrađen je kao plemenska kula koja je trebala kontrolirati i braniti šibenski zaljev od vojnih napada, a status slobodnoga grada dobiva utemeljenjem šibenske biskupije. Šibenik je dugi niz godina postojao samo kao utvrda, gradska komuna. O obrambenom sustavu grada brinule su se vlasti što je rezultiralo podizanjem i održavanjem kula, tvrđava i gradskih bedema pa je tako grad okružen tvrđavama koje su stoljećima prije služile za obranu. Fortifikacijski sustavi su se gradili za vrijeme vladavine Venecije. Danas su simbol njegove nepokorenosti. To su tvrđava svetog Mihovila (narodu poznata kao sv. Ana), tvrđava sv. Nikole sagrađena na ulazu u kanal sv. Ante, tvrđava sv. Ivana i tvrđava Barone (Šubićevac). Prije skupine Hrvata na

⁴Jakovljević, I. (2016) *Europski Šibenik*. Zagreb: Vjesnik d. d. (vlastita naklada), str. 11.

⁵Sironić, M., Sironić, D. i Mornar, N. (2008) Gradski perivoj u Šibeniku – metode i rezultati rekonstrukcije u 20. stoljeću, *Prostor*, 1 (35), 16, str. 128.

Šibenskom području su obitavali Danili, Iliri, Rimljani, Grci koji su razvijali svoje djelatnosti i kulture. U svojih prvih 300 godina Šibenik je bio pretežno gusarska ekonomija i naselje poganih i borbeno nastrojenih mještana. Najprofitabilnija djelatnost bila je trgovina i proizvodnja morske soli u solani kraj Zablaca, izvoz vina, kao i maslinovog ulja. Nakon njemačke okupacije grad je postao važnom lukom i gospodarskim središtem. Šibenik je nosio titulu glavnog grada Hrvatske. Tada se širio i rastao otvaranjem novih pogona i tvornica čime je jačala industrija u gradu. Trgovina kao djelatnost propada za vrijeme Domovinskog rata. Iza čega je došlo do zatvaranja obrta i industrija nestaje, ponuda se zasnivala na uvoznjoj robi i uslugama. Nestanak industrije je predstavljao za veliku većinu ljudi ostanak bez posla. Snage su se tada okrenule turizmu u nadi za boljom sutrašnjicom. Razvoj turizma u gradu je ojačao kao djelatnost i Šibenik se razvio u jednu od najatraktivnijih turističkih destinacija.

Šibenik je kroz povijest mijenjao svoj gospodarski, vlasnički, kulturološki i prostorni identitet. U sklopu hrvatske tranzicije, prešao je iz samoupravnog socijalizma, u neoliberalni kapitalizam, iz jednostranački u višestranački politički sustav, iz SFRJ u samostalnu Republiku Hrvatsku, a s njom od 1. srpnja 2013., u Europsku Uniju.⁶

⁶ Jakovljević, I. (2016) *Europski Šibenik*. Zagreb: Vjesnik d. d. (vlastita naklada), str. 34.

4. UPRAVLJANJE SOCIOKULTURNIM RESURSIMA I TURISTIČKA VALORIZACIJA KULTURNOG NASLJEĐA

Za termin kulture danas postoji mnogo varijanti definicija, a do jedna ima jednako značenja. Prema autorici Jelinčić definicija kulture glasi: „Kultura uključuje duhovnu razinu (spoznaje, norme, vrijednosti), materijalnu razinu (proizvodi čovjekova ponašanja i djelovanja), način života zajednice (modaliteti interakcije duhovne i materijalne razine) te konstantan proces“.⁷ Dok se termin kulturne baštine drugačije interpretira. Za njega se veže smisao autentičnosti i jedinstvenosti te prenošenja iz generacije u generaciju. Svrha prenošenja se krije u očuvanju buduće upotrebe. Podjela kulturne baštine je na materijalni i nematerijalni oblik. Materijalna baština obuhvaća opipljive objekte, a nematerijalna obuhvaća usmenu predaju koja se prenosi usmenim putem s koljena na koljeno. U opipljive objekte se ubrajaju povijesni lokaliteti i spomenici vrijedni očuvanja za buduće naraštaje. Očuvanje kulturne baštine je regulirano Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Za termin baština se veže obveza odgovornosti i briga da se očuva kako ne bi izgubila na atrakciji, a termin resurs ima gospodarsku vrijednost iskorištavanja. Upravljanje kulturnom baštinom je zadatak menadžmenta kulturnih resursa pri čemu je upravljanje ovisno o zakonodavstvu država i nizu drugih stavki kao političke volje i sl. Definicija upravljanja kulturnom baštinom prema autoru McKercheru⁸ glasi: „Upravljanje kulturnom baštinom je grana upravljanja kulturnim resursima, a označava sustavnu brigu o održavanju kulturne vrijednosti kulturnih dobara kako bi sadašnje i buduće generacije mogle u njima uživati“. Svrha upravljanja se temelji u očuvanju izvornog primjerka baštine za buduće naraštaje. Kod vlasništva nad kulturnim dobrima razlikujemo: javno, privatno i civilno vlasništvo. U lokalnom turizmu od velike važnosti su manja kulturna dobra iako nemaju jednaku vrijednost kao i velika na tržištu. Povećana atraktivnost i prezentacija baštine dovodi do rasta troškova očuvanja. Turizam ostavlja svoje učinke na kulturno nasljeđe i elemente života lokalne zajednice u sociokulturnoj sferi kao što navodi autor Geić. „Neke od mogućih šteta su: degradiranje kulture receptivne zemlje; neprihvatljiv tempo i zamah kulturnih konflikata i promjena; posljedice sruha bogatih posjetilaca i siromašne sredine; spontani pritisci za promjenom društvenih vrednota, običaja, navika, stranih oblika ponašanja i društvenog života; štete kulturnim resursima i izvorima kulture; opća komercijalizacija života i uvođenje potrošačkog mentaliteta; pretvaranje narodne umjetnosti u kič; ugrožavanje pravih vrednota i ideala;

⁷ Jelinčić, D. A (2008.g) Abeceda kulturnog turizma, Zagreb: Meandarmedia, str. 31

⁸ McKercher, B., Du Cros, H., 2002: Cultural Tourism, The Haworth press.

gubitak autentičnosti i stabilnosti kulture; gubitak kulturnog i nacionalnog ponosa; promjene u kulturi potrošnje; kratkotrajni, površni društveni kontakti; ekspanzija hazarda, prostitucije, alkoholizma, narkomanije, krađa i drugih poroka; mogući nesporazumi, sukobi, moralna degradacija; posjetitelji ne upoznaju domaćine, njihovu kulturu, jezik i nemaju razumijevanje za njihove probleme; narušavanje spomeničkog blaga. Koristi su u upoznavanju kulture receptivne zemlje; stjecanje boljeg uvida u kompletno stanje receptivne zemlje (ugled u svijetu); razvijanje kontakata, novih ideja i vrijednosnih sustava; unaprjeđivanje i istraživanje vrijednosti tradicionalnih oblika kulture, zabave, starih zanata i uopće načina života; povećanje razine zdravstvene, komunalne, tehničke i sl. kulture, raspoloživost ponude i lokalnom stanovništvu te veće mogućnosti društvenih kontakata i aktivnosti zbog prisutnosti turista; poticaji u odgojno-obrazovnom procesu; stimuliranje zaštite povijesne baštine i njene prezentacije posredstvom turizma; pojačane društvene veze i razmjene iskustava posredstvom turizma; međusobne razmjene tekovina kulture te promicanje mira i razumijevanja; stjecanje novih spoznaja, ideja i proširenje kulturnih horizonata“.⁹ Od velike važnosti za upravljanja dobrima ima lokalno stanovništvo. Lokalno stanovništvo stvara i razvija svijest o važnosti i dugoročnom korištenju. Resursi trebaju biti zaštićeni i očuvani za daljnje korištenje u turističkom razvoju. Pri valoriziranju resursa potrebno je voditi računa da se njihova vrijednost ne umani. Načini zaštite su u zajedničkom vlasništvu različitih djelatnosti što dovodi do lošeg gospodarenja, uništavanja te propadanja pojedinih resursa. Kulturni resursi su sredstvo privlačenja posjetitelja ali i investicija u turističkim destinacijama. Svrha valorizacije kulturne baštine sa razvojem turizma u destinaciji postiže dugoročnu prednost konkurentnosti na tržištu. Valorizaciji se pripisuju brojne prednosti od podizanja kvalitete samog turističkog proizvoda, produljenja sezone pa do privlačenja turista veće platežne moći. Također valorizacija baštine može dovesti do sustavnog narušavanja, ako se pravilno ne zaštite resursi. Za čvrstinu nosivosti resursa osnova je u očuvanju baštine. Kroz projekte obnove dolazi do inovativnih resursa kojima raspolaže grad Šibenik. Grad Šibenik ima ugovor s institutom za turizam. S čime osigurava razvoj turizma kroz bolju turističku valorizaciju resursa. Dokument za cilj ima razvojnu viziju grada. Pomoću Strategije¹⁰ razvoja Šibenik je valorizirao kulturno – povijesne resurse. Valoriziranjem resursa postaje konkurentan na tržištu. Pomoću strategije provode se projekti koji su uvršteni u program Hrvatske turističke zajednice, koja se ujedno smatra krovnom organizacijom. Partnerstvo između kulture i turizma se apostrofira zbog

⁹ Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 157.

¹⁰ Strategija razvoja inovativnog turizma grada Šibenika 2015 – 2020. <https://www.sibenik-tourism.hr/upload/stranice/2019/04/2019-04-30/103/final.pdf>

daljnjeg razvoja hrvatskog kulturnog proizvoda i probitka na inozemno tržište. „Subjekti na nacionalnoj razini predstavljaju strateški okvir kojeg čine glavna tijela državne uprave – Ministarstva kulture, Ministarstva turizma i Turistička zajednica“.¹¹ Njihova obveza je da definiraju zakonsku regulativu nižim upravnim razinama. Na lokalnoj razini subjekti su prvenstveno lokalna vlast gradova i općina. Koriste se sredstva Europske unije kroz različite projekte i programe. Uz dokumente na nacionalnoj i lokalnoj razini djeluju strukovne organizacije kao što su ICOM, ICCROM i ICOMOS.¹² To su međunarodne nevladine organizacije. Svrha im je očuvanje i zaštita znamenitosti. Djeluju s različitim projektima i programima na upravljanje kulturnim spomenicima i lokalitetima.

4.1. Osnovne determinante turizma

Turizam je još uvijek najvitalniji dio gospodarske strukture Dalmacije¹³, a kao jedna od najsloženijih, najmasovnijih i najdinamičnijih društveno-ekonomskih pojava novog doba, stekao je status najbitnije gospodarske djelatnosti. Svjetska turistička organizacija (UNWTO 1999) navodi sljedeću definiciju: “Turizam uključuje sve aktivnosti proizašle iz putovanja i boravka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnih putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju“.¹⁴

Kulturno – povijesna baština je neizostavan element turističke ponude. Očuvanje kulturnih resursa je od velike važnosti za razvoja turizma jer malo koji grad se može pohvaliti bogatstvom kulturnih resursa u relativno manjem prostoru što ga čini konkurentnom destinacijom.

Društveni atraktivni elementi ponude su¹⁵:

- kulturno-povijesni spomenici
- kulturne ustanove
- ustanove u kojima se odvijaju sportske i gospodarske priredbe
- festivali i manifestacije

¹¹ Uloga kulturnog turizma u razvoju turističke destinacije grada Karlovca. Završni rad, Karlovac, veleučilište <https://repozitorij.vuka.hr/islandora/object/vuka:23/preview>

¹² Jelinčić, D.A., 2008, *Abeceda Kulturnog Turizma*, str. 99.

¹³ Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 189.

¹⁴ Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 1999. *Turizam*. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (pristupljeno 15. lipnja 2018.)

¹⁵ Petrić, L. (2007) *Osnove turizma*. Split: Ekonomski fakultet, str. 92

- obrazovne institucije itd.

Također, u domaćoj i svjetskoj turističkoj terminologiji do nedavno su uobičajeni nazivi za prostorne jedinice organizirane ponude za prihvat većeg broja turista bili: turističko mjesto, turistička regija i turistička receptivna zemlja (država). Ti termini ušli su u turističko zakonodavstvo i u svakodnevni žargon, a prihvaćeni su i u turističkoj i ekonomskoj geografiji. Međutim, pod pritiskom masovnog turizma uvode se u turističku teoriju i praksu mnogi novi termini, kao što su: turistički proizvod (umjesto turističke usluge), turistička destinacija (umjesto turističko mjesto), turistička ekologija, turistička strategija, turistički marketing, turističko pozicioniranje i repositioniranje i si. Ti termini odražavaju nove odnose i pojave u svjetskom turizmu i znatno su pridonijeli unapređenju spomenute teorije i prakse.¹⁶ Stupanj znamenitosti imaju resursi koji su vezani uz neki povijesni, kulturni ili politički događaj. Veći intenzitet djelovanja povisuje utjecaj resursa na privlačenje turista. U turizmu je bitno na koji se način koristi održivi razvoj, a da se pritom ne uništavaju temeljne vrijednosti i ne opterećuju uvjeti života stanovništva.

Kulturna baština kojom obiluje i Šibenik da bi postala dijelom turističke ponude mora biti turistički valorizirana. Turistička valorizacija određuje budućnost kulturnih dobara. Ona obuhvaća tržišnu evaluaciju i ostvarenje prihoda komercijalne strane, a podrazumijeva i uključivanje u turističke itinerare, organizaciju događaja temeljenih na elementima kulturne baštine (razglednice, fotografije i slično). Dostupnost je jedini zahtjev koji baština treba imati da bi se smatrala turističkom ponudom.

4.1.1. Kulturni turizam

U znanstvenim krugovima dileme i rasprave oko toga što je kultura i koja je njezina veza s turizmom i do danas ne prestaju. Kulturni turizam je teško definirati s obzirom na to da su i kultura i turizam složeni termini. Svjetska turistička organizacija definirala je kulturni turizam „kao putovanja motivirana kulturom“. U Strategiji kulturnog turizma za razvoj termin „označava posjete osoba određenoj destinaciji izvan mjesta njihova stalnog boravka motivirane u cijelosti ili djelomično interesom za povijest, umjetnost, baštinu ili stil života lokaliteta, regije, zemlje. Tom definicijom kultura obuhvaća i materijalnu dimenziju – muzeje, galerije, koncerte, kazališta, spomenike i povijesne lokalitete, ali i nematerijalnu dimenziju – običaje, tradicije, obrte, vještine. Turisti se smatraju kulturnim turistima ako su

¹⁶ Žuvela, I. (1998) Optimalizacija strukture ponude turističke destinacije. *Tour. hosp. manag.* God. 4. br. 1., str. 206.

barem djelomice motivirani željom za sudjelovanjem u kulturnim aktivnostima¹⁷. Kulturni turizam, Silberberg definira kao „putovanje osoba izvan stalnog mjesta boravka motivirana u potpunosti ili djelomično interesom za povijesno, umjetničko ili znanstveno naslijeđe društvene zajednice, regije ili institucije“.¹⁸ Svrha kulturnog turizma je otkrivanje spomenika i lokaliteta iz prošlih razdoblja te kao oblik turizma ostavlja pozitivne učinke na spomenike, povijesno naslijeđe i lokalitete zbog očuvanja. Kulturni turizam je „specifični oblik turizma koji obuhvaća posjete turista izvan njihova mjesta stalnog boravka a pritom im je glavna motivacija interes za kulturu, što obuhvaća povijest, umjetnost, naslijeđe ili životni stil ljudi na nekom prostoru“.¹⁹ Pomaže u obnovi urbanih sredina i u osiguravanju boljeg standarda lokalnom stanovništvu te minimalno uništava resurse pomoću kojih se razvija. Jelinčić dijeli kulturni turizam na tri aspekata²⁰: 1. socio – kulturni aspekti – tumače kako kultura sama po sebi nije dovoljan razlog za početak putovanja da je potrebno zadovoljiti i ostale potrebe. Smisao je u samom načinu prezentacije kulture. 2. ekonomski aspekti turizma bave se upravljanjem kulture za potrebe turizma, učincima kulture na turizam, utjecaja turizma na kulturu destinacije i na turiste te potrošnjom kulturnog turizma. 3. pitanje prostornih aspekata tiče se održivosti kulturnog turizma. Kako bi očuvali održivost bitno je povećati poštovanje prema kulturnim lokalitetima. Autori navode tri oblika kulturnog turizma: turizam naslijeđa, povijesni turizam i turizam umjetnosti.²¹ Pojam turizam naslijeđa autor Koster povezuje sa nostalgičnom prošlošću te željom iskustava različitih kulturnih teritorija.²² Povijesni turizam se smatra putovanjima po područjima starih kultura. Važnost putovanja je bazirano na učenje. Turizam umjetnosti se ogleda kroz kreativnost stečenu iskustvom kroz ponašanje ljudi. Zahvaljujući rastu svijesti o naslijeđu dolazi do širenja i rasta turizma temeljenog na umjetnosti i naslijeđu. Najbolje rezultate u razvoju kulturnog turizma imaju destinacije koje imaju jasnu viziju investiranja u velike projekte, te posjeduju formuliran proizvod koji stvara doživljaj turistima uz kreativnu interpretaciju kao spoj prošlog i sadašnjeg naslijeđa. Prihodi od turizma se koriste za zaštitu i obnavljanje kulturnog naslijeđa te kao podrška lokalnoj tradicijskoj kulturi koja bi u manjim mjestima bez turizma nestala.

¹⁷ Strategija razvoja kulturnog turizma „Od kulture i turizma do kulturnog turizma“, Institut za turizam, Zagreb, 2003., str. 6

¹⁸ Silberberg, T., (1995), ‘Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites’, Tourism Management v16 n5, str. 361–365

¹⁹ Richards g., Cultural tourism in Europe, 2006, Cabi

²⁰ Jelinčić, D. A., (2008), Abeceda kulturnog turizma, Zagreb, Meandarmedia, str.59

²¹ Geić, S. (2011.) Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu str. 315.

²² Koster, Emllyn H., (1996), Science Culture and Cultural Tourism; M. Robinson, N. Even and P. Callaghan (eds) Tourism and Culture, Towards the 21st Century, Proceedings, University of Nothumbia at New Castle, str. 48, prema: Hardy, D. (1988), Historical Geography and Heritage Studies, Area 20, str. 333-338

5. NAJZNAČAJNIJA KULTURNA BAŠTINA GRADA

U ovom poglavlju riječ je o najatraktivnijim kulturnim bogatstvima grada Šibenika. Prema Generalnom urbanističkom planu grada Šibenika²³, ukupna povijesna baština koja u svim svojim dijelovima sadrži posebno vrijedna kulturna dobra može se podijeliti na nekoliko glavnih segmenata i to: povijesnu jezgru, sakralnu arhitekturu, stambene i civilne građevine, memorijalne spomenike, fortifikacijske građevine i etnološku arhitekturu. Velik broj kulturnih dobara obuhvaćen je zakonom utvrđenim mjerama zaštite (registrirani ili preventivno zaštićeni) dok poseban značaj ima katedrala sv. Jakova i zidine tvrđave sv. Nikole, kao objekti pod zaštitom UNESCO.

Kao turistička atrakcija dominira katedrala svetog Jakova iza nje slijedi tvrđava svetog Mihovila. Šibenik nije klasična destinacija za cjelodnevni boravak na plaži, već je posebna jer posjeduje kvalitetne sadržaje. Stari dio grada Šibenika čine bogatom i zanimljivom destinacijom s povijesnim građevinama. Apostrofiraju se važnost očuvanja te pravilnog upravljanja i planiranja kako bi se postigli što bolji rezultati u očuvanju resursa i njihovom daljnjem korištenju.

U Šibeniku se nalaze tri povijesne tvrđave. U samom centru grada nalazi se katedrala sv. Jakova, Gradska vijećnica te mnogobrojne stare crkvice i samostani. U nastavku teksta daje se pregled najznačajnijih kulturnih dobara.

5.1. Katedrala svetog Jakova

Najznačajniji spomenik kulture grada u gotičko renesansnom stilu je šibenska katedrala sv. Jakova, djelo velikih graditelja i kipara Juraja Dalmatinca i Nikole Firentinca, građena u 15. i 16. st., između 1431. i 1536. godine. Katedrala nema potkrovlja. Krov ima originalnu konstrukciju s izgledom polucilindara i bačvastog oblika. Ima vrlo originalnu kupolu. Izgradio ju je Nikola Firentinac uz pomoć Bartola od Mestre, na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće. Kupola je 31 metar iznad površine kora, a sastoji se od četverokutne osnove koja leži na četiri monolitna stupa. Na osnovi se diže oktogonalni tambur za 16 širokih prozora.

Gradnja je bila duga jer je ometana brojnim ratovima, bolestima i oskudicom. Zanimljivo je spomenuti kako su prvih deset godina gradnju katedrale vodili su mletački majstori. Prvi projekt izgradio je Franjo Jakovljević iz Venecije. Inženjer Lorenzo Pincino iz Piacente i majstor Antonio Busato rukovodili su gradnjom do 1441. godine. U tom razdoblju na gradnji

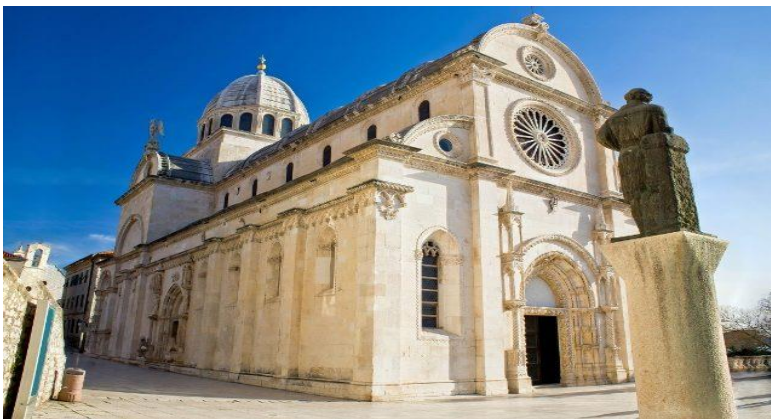
²³Grad Šibenik. (24. 8. 2012) *Generalni urbanistički plan – konačni prijedlog plana (obrazloženje)*.<http://www.sibenik.hr/preuzmi/1990> (pristupljeno 10. ožujka 2019.), str. 42.

su radili i šibenski klesarski majstori Grubiša Statčić i Andrija Budčić. Međutim, izvori kažu kako Šibenčani nisu bili zadovoljni rezultatima mletačkih majstora pa su potraživali novog arhitekta da preuzme gradnju te tada dolazi Juraj Dalmatinac koji je bio podrijetlom iz Zadra i koji je popravio sve ono što su do tada napravili mletački majstori. Sa svojim je suradnicima izgradio najljepše dijelove katedrale: tri apside, stupove s kapitelima kojima se uzdižu nosači kupola, ornamentalni vijenac u središnjoj lađi, sakristiju i krstionicu.

Katedrala je posebna po mnogočemu, ne samo u hrvatskom, već i u europskom graditeljstvu, jedinstvena je po smionim konstrukcijskim montažama kamenih ploča i rebara i to bez korištenja ikakvog vezivnog materijala, naime sagrađena je bez korištenja vezivne žbuke i drvenih konstruktivnih elemenata, isključivo od običnog bijelog kamena i mramora. To je trobrodna bazilika duljine 38 metara, a širine 14 metara. Srednja lađa visoka je 19 metara, a kupola 32 metra. Njezinu posebnost čini niz kamenih glava, odnosno 3 lavlje glave i 71 ljudska. „Tako je nezaboravni genije Juraj Dalmatinac ovjekovječio ljude svoga vremena, koji su s raznih strana dolazili u Šibenik, majstorski ocrtavši njihova raspoloženja, vrline i mane, plemenitost i mržnju“.²⁴ Šibenska katedrala uvrštena je 2000. godine na listu svjetske baštine UNESCO-a. „Jedinstvena je i među renesansnim crkvama s pročeljem u obliku trolista, ali i po suglasju arhitekture i niza od 71 realističnog portreta na apsidama“.²⁵

Katedrala sv. Jakova zimi je otvorena za posjetitelje svakog dana od 08:30 do 12:00 sati, a ljeti od 08:30 do 20:00 sati. Cijena ulaznice iznosi 15 kuna.

Slika 6. Katedrala svetog Jakova

Izvor: https://smart-travel.hr/wp-content/uploads/2014/07/18782042_1-640x544-640x459.jpg [10. 3. 2019.]

²⁴Baljkas, L. (2013./2014.) Šibenik – srce Dalmacije, *Matka* 22, br. 87, str. 168-169.

²⁵ Turistička zajednica grada Šibenika. *Šibenik - Povijest*. <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/povijest> (pristupljeno 19. veljače 2019.)

Drugo remek djelo majstora Juraja Dalmatinca je krstionica u katedrali. Riječ je o malojoj prostoriji koja je bogato dekorirana i upravo zbog brojnih detalja i posebnosti, mnogi stručnjaci se slažu da je šibenska katedrala genijalno djelo. Objedinjuje graditeljstvo i kiparstvo. Kvalitetno je građena, a ujedno lijepa i skladna. Na popisu svjetske baštine UNESCO-a je uvrštena 30. studenog 2000. godine.

5.2. Tvrđava sv. Mihovila

Iznad povijesne jezgre Šibenika dominantni je kastrum na ušću rijeke Krke – tvrđava svetog Mihovila.

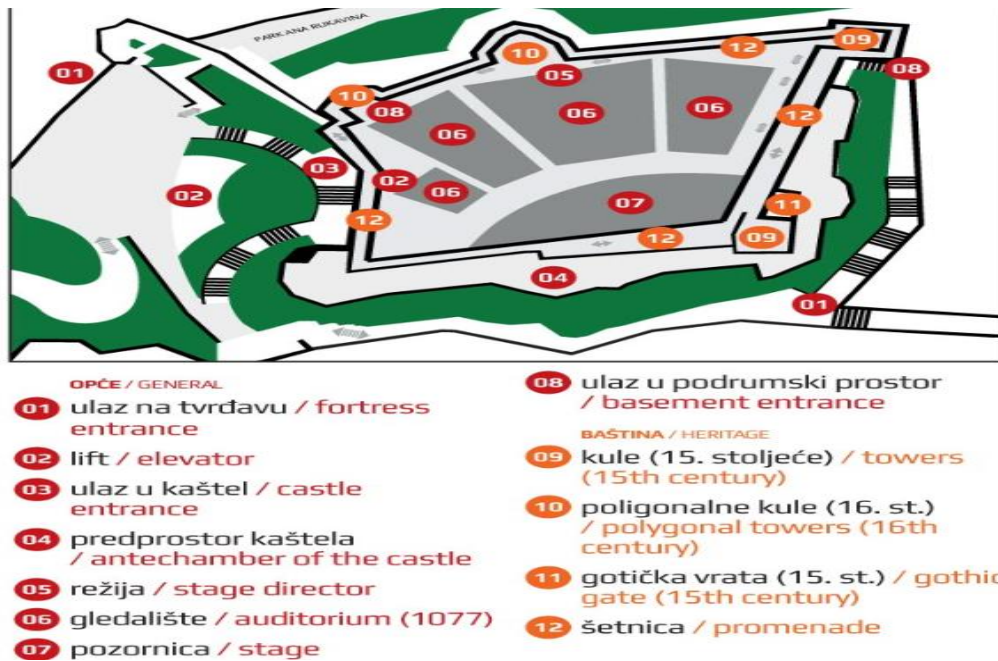
Slika 7. Tvrđava svetog Mihovila

Izvor:<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c2/Ka%C5%A1tel-s-Baronea.jpg/400px-Ka%C5%A1tel-s-Baronea.jpg>[11.3.2019.]

Tvrđava je izgrađena na brdu na visini od 70 metara, a u blizini tvrđave nalazi se staro gradsko groblje s kapelicom sv. Ane pa je mnogim Šibenčanima ova tvrđava poznata i kao tvrđava sv. Ane. Ulazna vrata u tvrđavu građena su u gotičkom stilu i nemaju ukrasa, a iznad luka vrata nalazi se grb (venecijanske obitelji Dofin) s trokutastim štitom, s tri dupina isklesana jedan iznad drugog. Krajem 14. i početkom 15. stoljeća otvorena su vrata na sjevernom zidu. Ta vrata vode na šetnicu. Zid šetnice je izgrađen u 19. stoljeću. U 17. i 18. stoljeću došlo je do eksplozije baruta zbog kojih se srušio kaštel. Najstarija crkva u Šibeniku nalazi se na tvrđavi sv. Mihovila, po kojoj kaštel i nosi ime. Iz 15. stoljeća kada su Mlečani imali tvrđavu pod svojom vlašću, ostali su i dvostruki bedemi koji su izravna veza kaštela s morem. Tlocrt današnje tvrđave ima oblik nepravilnog četverokuta. Na istočnom dijelu se mogu vidjeti dvije kvadratne, a na sjevernom dvije poligonalne kule. Glavni ulaz u tvrđavu ima gotičke značajke.

Slika 8. Tlocrt Tvrđave sv. Mihovila

Izvor: <http://www.sibenik.in/upload/novosti/2014/05/2014-05-30/23570/tvrđjava.jpg> [18. 3. 2019.]

5.3. Tvrđava sv. Nikole

U kanalu svetog Ante, koji se još naziva i Šibenski kanal, nalazi se tvrđava svetog Nikole, izgrađena 1547. godine. Smještena na otoku Ljuljevcu, izgrađena je kako bi se grad s morske strane zaštitio od turskih napada.

Slika 9. Tvrđava sv. Nikole

Izvor: <http://www.jurajdalmatinac.com/wp-content/uploads/2016/04/sv-nikola.jpg> [10. 3. 2019.]

Tvrđava je izgrađena od velikih kamenih blokova. Izgrađena je na grebenu koji je okružen morem i samo je jednim dijelom povezana s kopnom. Trokutastog je oblika s tri obrambene točke. Posebno valja istaknuti da neka rješenja, poput kliješta koja se nalaze između polu bastiona, primjenjena na ovoj tvrđavi prva su u Europi. Na tvrđavi je bila i kapelica te zgrada za posadu, a u razini mora izgrađen je veliki broj topovskih otvora. Na luku vrata isklesan je kip sv. Nikole. Gradnja kamena za tvrđavu sv. Nikole bila je povjerena domaćim majstorima, Dujmu iz Splita i Frani Dismaniću iz Šibenika. Tvrđava je svoj izvorni oblik sačuvala do danas, a može se vidjeti na samom ulazu u Kanal. Posjetitelji Šibenika koji žele vidjeti tvrđavu najčešće unajmljuju brodove, što je moguće u jednoj od mnogobrojnih šibenskih turističkih agencija.²⁶

Otvorenje obnovljene tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante ovoga ljeta (2019.) rezultat je niza projekata financiranih sredstvima Europske unije, Šibensko–kninske županije i Ministarstva kulture pri Vladi RH. Prvi značajan korak napravljen je 2013. kada je, kroz projekt Turističke valorizacije Kanala sv. Ante, uređena šetnica i pristupni put do nadomak tvrđave, u svibnju prošle godine ugovorena je druga faza tog projekta vrijedna 26 milijuna kuna, tijekom koje će biti izgrađen posjetiteljski centar i prateća infrastruktura, a u suradnji s Ministarstvom kulture i Konzervatorskim odjelom u Šibeniku napravljen je velik posao koji je rezultirao upisom tvrđave sv. Nikole na popis UNESCO svjetske baštine.²⁷

5.4. Tvrđava Šubićevac

Tvrđava Šubićevac je izgrađena radi obrane Šibenika od napada turske vojske. Ime je dobila po staroj plemićkoj obitelji Šubić, a cijelo njeno okolno područje naziva se Šubićevac.²⁸

Smještena je sjeverno od stare gradske jezgre Šibenika, nekoliko stotina metara jugoistočno od tvrđave sv. Ivana. Nalazi se na brdu koje se zove Vidakuša. Projektirao ju je Antonio Leni. Prestankom njene izvorne funkcije - obrane grada, tvrđava je napuštena pa je počelo i njeno propadanje i urušavanje. Početkom 2014. prihvaćen je projekt Društva za očuvanje šibenske baštine Juraj Dalmatinac po kojem se tvrđava obnavlja u prvobitni oblik i čisti od ruševina.

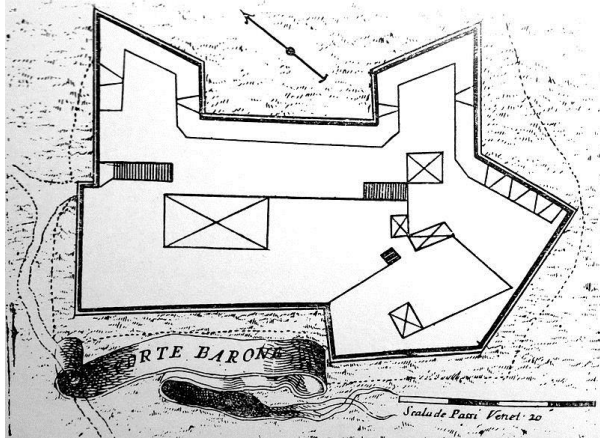
²⁶Krnić, A. (2013) *Šibenik – upoznajte grad i njegovu okolicu*. Zagreb: VBZ, str. 15-16.

²⁷Rihelj, G. (1. 6. 2019) *Tvrđava sv. Nikole u Šibeniku otvara se 15. lipnja*. <http://hrturizam.hr/tvrdava-sv-nikole-u-sibeniku-otvara-se-15-lipnja/?fbclid=IwAR0ZVmMPr-hul-xVDM0jPGDWO4tIU8FiA5-Z7X9CjEK2j8pW6bNb2BoJ3fM> (pristupljeno 1. lipnja 2019.)

²⁸Krnić, A. (2013) *Šibenik – upoznajte grad i njegovu okolicu*. Zagreb: VBZ, str. 28.

Projekt je procijenjen na 1,4 milijun € od kojih će se 1/4 financirati novcem iz fondova EU-e a ostatak će financirati grad Šibenik.²⁹

Slika 10. Tlocrt tvrđave Barone (Šubićevac)

Izvor: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/sh/thumb/e/e5/Barone.jpg/800px-Barone.jpg>[10. 3. 2019.]

5.5. Tvrđava sv. Ivana

Sjeverno od šibenske gradske jezgre je i tvrđava svetog Ivana podignuta na vrhu brda. Ime je dobila po kapelici koja se nalazi na tom mjestu. Izgradnja tvrđave, prema nacrtu poznatog inženjera Antuna Lenija iz Genove, započeta je 1646. godine. Tlocrt tvrđave je u obliku zvijezde s visokim zidnim natpisom. Zahvaljujući tvrđavi, grad je obranjen tijekom jednomjesečne opsade od vojske paše Tekelije 1647. godine.³⁰ Radovi na obnovi tvrđave sv. Ivana u Šibeniku, vrijedni 47,7 milijuna kuna, počinju 15. svibnja 2019.³¹

²⁹ Juraj Dalmatinac – Društvo za očuvanje šibenske baštine. Projekt turističke valorizacije Barone. http://www.jurajdalmatinac.com/?page_id=1152 (pristupljeno 31. ožujka 2019).

³⁰Krnić, A. (2013) *Šibenik – upoznajte grad i njegovu okolicu*. Zagreb: VBZ, str. 29.

³¹ Tportal.hr (3. 5. 2019) *Radovi na obnovi šibenske tvrđave sv. Ivana počinju 15. svibnja*. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/radovi-na-obnovi-sibenske-tvrdave-sv-ivana-pocinju-15-svibnja-20190503> (pristupljeno 1. lipnja 2019.)

Slika 11. Tvrđava sv. Ivana

Izvor: <https://intermediaproject.files.wordpress.com/2016/08/st-johns-fortress.jpg?w=540>[19. 3. 2019.]

5.6. Gradska loža

Jedna od najljepših palača, građena je od 1536. do 1542. Djelo je nepoznatog projektanta i neznanih izvođača, bez pravih paralela u svom vremenu i prostoru, nastalo u doba u kojem prestaju vrijediti determinante monumentalnog graditeljstva ranijih stoljeća.

Slika 12. Gradska loža

Izvor: <http://www.sibenikin.com/upload/novosti/2016/01/2016-01-30/54600/vije1.jpg>[10. 3. 2019.]

Građena u stilu visoke renesanse, šibenska loža opirala se uklapanju u povijesno umjetnički diskurs zasnovan na dominantnim paradigrama stila, snažnih autorskih osobnosti i linearnog kronološko-razvojnog tijeka.³² Danas se na gornjem katu palače nalazi velika elegantna dvorana koja služi za važne sjednice, a tu se održavaju i civilna vjenčanja.

³²Zelić, D. (2014) O gradskoj loži u Šibeniku, *Ars Adriatica*, 4, str. 300.

6. TRADICIONALNE MANIFESTACIJE KAO SEGMENT TURISTIČKE PONUDE GRADA ŠIBENIKA

Suvremeni turisti suiskusni putnici, dobro informirani, žele sadržajnije turistička iskustva, nastoje optimalno zadovoljiti svoje potrebe s obzirom na vrijeme i novac koje su uložili u putovanje. Karakterizira ih dinamičnost, znatiželja, želja za upoznavanjem novih sredina, želja za atraktivnim događajima, a oštra konkurencija na međunarodnom turističkom tržištu i sve veći broj sudionika s razvijenom i kvalitetnom ponudom omogućuju im veći izbor usluga pa se odlučuju za one turističke destinacije koje nude odgovarajuću kvalitetu i odabiru druge ako kvaliteta ne udovoljava njihovim očekivanjima, stoga se može zaključiti kako se turistička ponuda, da bi mogla funkcionirati mora temeljiti na četiri osnovne pretpostavke i to³³:

- atraktivnosti prostora
- prometnoj dostupnosti
- izgrađenim receptivnim kapacitetima
- promociji u turizmu

Obilježja današnje turističke ponude se smatraju ujedno i obilježjima suvremenog turizma. Šibenik kao turistička destinacija mora i sunca u svoju ponudu veže i kulturne resurse što čini ponudu kvalitetnijom. Bitan element ponude je kulturna baština koja se koristi u promociji i kreiranju imidža destinacije. Navedeno je direktno povezano s cjelokupnim identitetom grada Šibenika. Podjela atraktivnih činitelja turističke ponude na: „ prirodne, izgrađene, kulturne i društvene atrakcije“ prema Middletonu.³⁴

U sljedećem grafikonu je prikazan broj noćenja ostvaren u razdoblju od 5 godina. Iz kojeg se može zaključiti da je turistički promet u stalnom porastu. Šibenik je nekada bio vojni, lučki i industrijski grad koji nije bio turistički razvijen. Danas je destinacija koja ima bogatu ponudu od prirodnih atraktivnosti pa do povijesno-kulturnih vrijednosti, ljudskih resursa, nacionalnih i međunarodnih manifestacija.

³³Pirjavec. B. (1998) *Ekonomska obilježja turizma*. Udžbenici sveučilišta u Zagrebu: Golden marketing, str. 109.

³⁴ Middleton, V.T.C., Clarke J., (2002), *Marketing in Travel and Tourism*, Butterworth Heinemann, Oxford, str. 125

Grafikon 2. Broj noćenja od 2014. do 2018.

Izvor: Podatke ustupila Turistička zajednica grada Šibenika. Kontakt: Rada Alviž, voditelj TIC-a. [travanj 2019.]

Šibenik obiluje kulturnim i društvenim događanjima, stoga je kulturni menadžment u turizmu potrebno promatrati kao menadžment vrijednosnih normi u turizmu, ophođenja turističkih kadrova, poticanje kulture i kulturnih događanja te edukacije pučanstva i turističkih djelatnika kao važnog segmenta ulaganja u turistički razvoj.³⁵

Vrijedni spomena, najznačajniji kulturni događaji u Šibeniku su: Međunarodni dječji festival Šibenik, Večeri dalmatinske šansone, Festival klasične glazbe, Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku, Klapske večeri, Šibenska regata krstaša itd.

6.1. Međunarodni dječji festival Šibenik

O živom, suvremenom kulturnom stvaralaštvu Šibenika svjedoči danas tradicionalni Međunarodni dječji festival Šibenik - Hrvatska.³⁶ Od 1960. godine mnogobrojna djeca dolaze u Šibenik da se druže, pjevaju i plešu. Grad je tada ispunjen veselim dječjim smijehom. Festival se održava od 19. lipnja do 3. srpnja i to je svojevrsni zaštitni znak Šibenika već više od pedeset godina, u svijetu jedinstvena i afirmirana hrvatska kulturna manifestacija. Festival je prvi put održan 1958. godine, kao realizacija inicijative i angažmana nekolicine zaljubljenika u umjetnost za djecu, ali se ubrzo prometnuo u veliki i složeni festivalski

³⁵Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 142.

³⁶ Turistička zajednica grada Šibenika. *Šibenik - Povijest*. <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/povijest> (pristupljeno 19. veljače 2019.)

mehanizam od međunarodnog značaja. Utemeljena na tri nerazdružive komponente: djetetu, festivalskim zbivanjima i gradu. Temeljno kulturološko i pedagoško opravdanje Festivala je unapređivanje estetskog odgoja djece i mladeži i razvijanje svih umjetničkih oblika dječje kreativnosti. Na otvorenoj pozornici ispred stare šibenske vijećnice i u kazališnoj zgradi proteklih godina smjenjuju su ponajbolji naši i strani dramski ansambli.³⁷

Slika 13. Logo Međunarodnog dječjeg festivala

Izvor: http://mdfsibenik.com/web/wpcontent/uploads/bfi_thumb/logo35dl74virzfel9zlw4r3t6.png [12. 4. 2019.]

6.2. Večeri dalmatinske šansone

Dalmatinska šansona je šibenski festival prepoznatljiv i šire i to po mnogo čemu, a ponajprije po samoj kvaliteti kako u organizacijskom tako i umjetničkom pogledu zauzevši mjesto među vodećim hrvatskim kulturno glazbenim festivalima. Dokaz tome je proglašenje najboljim kulturnim događajem grada Šibenika 1998., 1999. i 2008. godine kao i osvajanje prestižne diskografske nagrade PORIN za najbolji festivalski album za 2001., 2004., 2007., 2008. i 2012. godinu. Sve se skladbe izvode uživo, uz festivalski orkestar ili uz pratnju klapa ili ansambala, kao i uz mogućnost samostalnog nastupa izvođača uz gitarsku ili klavirsku pratnju. Programska koncepcija festivala sastoji se od dvije večeri: Večeri starih skladbi i Večeri novih skladbi. Termin održavanja festivala je druga polovica mjeseca kolovoza, tj. prvi vikend nakon blagdana Velike Gospe, a uoči festivala tradicionalno se organiziraju i prigodne izložbe slika u raznim šibenskim galerijama, kao i koncerti klasične i sakralne glazbe. Festivalske nagrade (statua šansonjera i paketa festivala) dodjeljuje se po odluci šest

³⁷Međunarodni dječji festival. *O festivalu*. <http://mdf-sibenik.com/index.php/o-festivalu/> (pristupljeno 27. veljače 2019.)

hrvatskih radio postaja, stručnog ocjenjivačkog suda i publike i to za: najizvođeniju šansonu, najboljeg debitanta, najbolji tekst, najbolju interpretaciju, najcjelovitije kantautorsko djelo, nagradu publike i najbolju šansonu.³⁸

6.3. Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku

Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku održava se svake godine u mjesecu rujnu, kad se slavi Dan grada i zaštitnika svetog Mihovila. Rujan je još od srednjeg vijeka bio mjesec samovanja u gradu Šibeniku. Organizator Sajma je Grad Šibenik zajedno sa Turističkom zajednicom Grada Šibenika, Udruženjem obrtnika Šibenik i Šibenskom gradskom stražom. Cilj ove manifestacije je očuvanje tradicionalnih i umjetničkih obrta, turistička promidžba Grada Šibenika i produžetak turističke sezone te očuvanje i njegovanje kulturnog nasljeđa i umjetničke baštine. Sajam se održava na Šibenskoj rivi i na trgovima stare gradske jezgre.³⁹

6.4. Šibenske klapske večeri

Svaki četvrtak u srpnju, kolovozu i polovici rujna, u organizaciji Turističke zajednice grada Šibenika, održavaju se Večeri klapske pjesme kako bi se predstavila i unaprijedila klapska tradicija Šibenika i njegove okolice. Održavaju se u starom dijelu grada na trgu.

6.5. Šibenska regata krstaša

Povodom blagdana Sv. Nikole, JK Val svake godine organizira „Šibensku regatu krstaša,“ a grad Šibenik je od prvog izdanja regate generalni pokrovitelj. Šibenska regata se jedri u akvatoriju šibenske luke te se odlično može pratiti s rive ili možda s neke od šibenskih tvrđava što je čini toliko različitom i zanimljivom. Nadmetanje velikog broja jedrilica krstaša u malenom i uskom prostoru kakva je šibenska luka, uz i niz „kurenat“ kojeg stvara ušće Krke, praktično „na dohvat ruke“ gledateljima s rive, doprinosi atraktivnosti samog natjecanja, a „Šibensku regatu krstaša“ izdvaja kao posebnu i omiljenu među jedriličarima pa

³⁸ Glazbena udruga Šibenik Koncert. *O festivalu*. <http://www.sansona-sibenik.com/?tip=stranica&id=1&title=o-festivalu> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)

³⁹ Udruženje obrtnika Šibenik. *Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku*. <http://uosibenik.hr/srednjovjekovni-sajam/> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)

tako redovito privlači više od 50 posada i preko 400 jedriličara iz cijele Hrvatske i inozemstva.⁴⁰

Slika 14. Regata krstaša

Izvor:<https://i2.wp.com/tris.com.hr/wp-content/uploads/2017/11/Sibenska-regata.jpg?zoom=2.625&fit=800%2C505> [12. 5. 2019.]

⁴⁰ Grad Šibenik. (2018) *Šibenska regata krstaša*. <http://www.sibenik.hr/ai/sibenska-regata-krstasa#> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)

7. PLANOVI GOSPODARENJA KULTURNIM ATRAKCIJAMA GRADA ŠIBENIKA

U domeni prostornog planiranja, može se zaključiti kako šibenski prostor kao resurs nije dovoljno zaštićen, što je posebno vidljivo u prevelikom zauzimanju prostora stanovima za odmor s velikim udjelom bespravne gradnje u priobalnom pojasu (apartmanizacija i betonizacija) što se pokušalo rješavati rušenjem nelegalno izgrađenih objekata (primjerice u općini Rogoznica) te legalizacijom (češće), ali se navedeno do sada nije pokazalo trajno učinkovitim.⁴¹ Stručnjaci⁴² ističu kako upravo forme ugrožavanja prostora u turizmu često započinju samom izgradnjom turističkih kapaciteta, pa se kao primat mora uzeti turistička izgradnja koja je pažljivo i nenametljivo interpolirana u prostor da ne naruši estetske komponente.

Prema Jakovljeviću,⁴³ nakon 1990. niti jedna od šibenskih vlasti nije ozbiljno pozabavila analizama turističkih potencijala samog grada i iz njega izvedenih mogućnosti razvoja, sa svim pratećim rizicima za ukupnu šibensku ekonomiju, demografsku perspektivu, kvalitetu života domicilnog stanovništva, revitalizaciju stare jezgre kao harmonično urbanog prostora i u konačnici za sam šibenski kulturni identitet.

Međutim, „prema Strategiji i Programu prostornog uređenja Republike Hrvatske, temeljni cilj planiranja i uređenja prostora je održivi razvoj, baziran na očuvanju okoliša i izvornim vrijednostima prostora. Radi toga je za očekivati, a uvažavajući komparativne prednosti Šibenika kao predvorja dvaju jadranskih nacionalnih parkova (NP "Krka" i NP "Kornati") i grada s katedralom sv. Jakova kao spomenikom koji je na UNESCO-ovom popisu zaštićenih svjetskih spomenika kulture, da će u budućem razvojnom periodu gospodarska orijentacija na ugostiteljsko-turističku djelatnost sve više dobivati na značaju“,⁴⁴ stoga je potrebno razvijati se prema kriterijima odgovornosti, što bi podrazumijevalo ekološki održivo, ekonomski koristan te etički i socijalno pogodan za lokalnu i širu zajednicu. Naime konzervacija, zaštita i revitalizacija vrednota prirodnog i kulturnog nasljeđa trebaju biti prioritarna područja, što implicira podjednaku odgovornost svih.⁴⁵

⁴¹Radeljak, P. (2012) Prostorno planiranje na području Šibensko-kninske županije od druge polovice 20. stoljeća, *Sociologija i prostor*, 50, 194 (3), str. 371.

⁴²Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 175-176.

⁴³Jakovljević, I. (2016) *Europski Šibenik*. Zagreb: Vjesnik d. d. (vlastita naklada), str. 145.

⁴⁴Grad Šibenik. (24. 8. 2012) *Generalni urbanistički plan – konačni prijedlog plana (obrazloženje)*. <http://www.sibenik.hr/preuzmi/1990> (pristupljeno 10. ožujka 2019.), str. 11.

⁴⁵Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 125.

Obveza građana i organizacija je u očuvanju i zaštiti prirodne sredine i antropogenih vrijednosti, a sve navedeno proizlazi iz Ustava i drugih dokumenata Republike Hrvatske, a iste odredbe sadrže i ostali akti županije i grada.⁴⁶

U prošlosti je tijekom procesa urbanizacije svaki hrvatski grad imao svoje specifičnosti, a jedna od šibenskih se odnosila na problem određivanja smjera prostornog širenja grada. U radu o prostornom planiranju,⁴⁷ ističe se da se navedeno ne smije razumjeti kao slabost urbanističke struke, nego kao izrazita konfliktna situacija urbanog razvitka Šibenika tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća jer je Šibenik okružen prstenom prirodnih barijera te industrijskih i vojnih zona što je onemogućavalo prirodni urbani rast. Kako se broj stanovnika Šibenika kontinuirano povećavao, tako se ukazala potreba za izgradnjom novih stanova, bilo da je riječ o kolektivnoj ili individualnoj izgradnji.

Istraživanje⁴⁸ o prostornom planiranju cijele šibenske županije je pokazalo da se Šibensko-kninska županija treba dalje učinkovitije nositi s nizom prostorno-razvojnih dispariteta, s tim da bi pritom važan mehanizam trebalo biti sustavno planiranje koje će integralno promatrati prostor, a koordinacija planiranja i usmjeravanja procesa u prostoru trebala bi se jače odvijati na makro regionalnoj i regionalnoj razini. Kao preduvjet održivoga prostornog razvoja navodi jačanje prostorno-planskih službi i institucija, među ostalim stručnjacima različitih disciplina, kvalitetna izrada prostorno-planske dokumentacije interdisciplinarnom suradnjom, i nadasve primjenu planskih postavki strožim mehanizmima nadzora i sankcija.

Zaključuje se kako urbanistička rješenja moraju biti koncipirana poštujući lokalnu graditeljsku tradiciju, u kojoj je u graditeljstvu najvrjednija upravo njezina povezanost s prirodom i nemogućnost da se otkrije gdje prestaje ono što je stvorio čovjek, a gdje se nastavlja priroda.⁴⁹

Turizam u 20. stoljeću ubrzano napreduje pa su tako „radovi na izgradnji hotelskog kompleksa Solaris, u neposrednoj blizini Šibenika, započeli su krajem 1966. godine, a do kraja šezdesetih grade se hoteli u Primoštenu i Vodicama.“ „Razvitak turističkog gospodarstva posebice je pogodovao individualnim graditeljima/poduzetnicima (...) Većina vlasnika takvih objekata bili su korisnici društvenog stana u gradu, pa su umjesto izgradnje vlastite kuće u gradu izabrali izgradnju objekta sekundarnog stanovanja izvan grada. Objekti se koriste sezonski – tijekom ljeta. U početku su to bile u punom smislu riječi kuće za odmor i

⁴⁶Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 175.

⁴⁷Poljićak, I. (2015) Glavna obilježja urbane preobrazbe Šibenika u razdoblju 1945. – 1990., *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 1-2, str. 78.

⁴⁸Radeljak, P. (2012) Prostorno planiranje na području Šibensko-kninske županije od druge polovice 20. stoljeća, *Sociologija i prostor*, 50, 194 (3), str. 373.

⁴⁹Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Veleučilište u Splitu, str. 176.

ljetni način korištenja slobodnog vremena, da bi vrlo brzo ti objekti poslužili za iznajmljivanje soba, poslije apartmana, stranim i domaćim gostima tijekom ljetnog odmora. (...) Govoreći o urbanoj preobrazbi zaključuje se da do konflikta dolazi zbog toga što nema dovoljno građevinskih čestica na atraktivnim dijelovima obale neposredno uz more. „Legalno građevinsko područje kao resurs je ograničeno i bespravnom izgradnjom se devastiraju područja na kojima nije predviđena izgradnja kuća za odmor ili apartmana, bilo da je riječ o zaštićenom području, o području rezerviranom za izgradnju hotela ili prostoru koji se želi sačuvati prirodno autentičnim – bez ikakve izgradnje“.⁵⁰

Također, burne društvene promjene, ubrzani način življenja, otvaranje brojnih trgovačkih centara smanjuje posjete gradskom parku i staroj gradskoj jezgri. Gradske parkove Šibenika premalo posjećuju građani svih dobnih skupina, pa tako i oni srednje životne dobi. Vjerojatno bi održavanje s trendom organiziranja urbanih događanja u parku utjecalo na veću brojnost te populacije građana.⁵¹

7.1. Smjernice GUP - a u očuvanju kulturne baštine

Prema Generalnom urbanističkom planu grada Šibenika⁵² iz 2012. godine unutar povijesne jezgre zatečena je velika koncentracija kulturnih dobara od kojih neki imaju međunarodni značaj, primjerice, kao što je katedrala sv. Jakova, koja predstavlja svjetsku baštinu. Povijesna jezgra o kojoj je bilo riječi na prethodnim stranicama predstavlja urbanističku cjelinu koja je registrirana kao kulturno dobro, dok ostali dijelovi povijesne jezgre većim dijelom obuhvaćaju građevine koje imaju visoku kulturno-povijesnu vrijednost. Mogući zahvati unutar povijesne jezgre utvrđeni su konzervatorskom podlogom za njezine pojedine dijelove (zone zaštite), dok se prenamjene u manjem dijelu prostora (uz glavne pješačke komunikacije) orijentiraju se prema poslovnim prostorima više kvalitete, uz zadržavanje stanovanja na gornjim etažama građevina. Također valja naglasiti kako su izvan povijesne jezgre utvrđena registrirana i preventivno zaštićena kulturna dobra odnosno građevine značajne s aspekta kulturno-povijesne vrijednosti, ali nisu još obuhvaćene režimima zaštite te se štite planskim uvjetima. Na tim dijelovima štiti se u cijelosti katastarska čestica pojedinog kulturnog dobra, uključivo neposredni okolni kontaktni prostor. Zaštitni i drugi radovi na registriranim i

⁵⁰Poljičak, I. (2015) Glavna obilježja urbane preobrazbe Šibenika u razdoblju 1945. – 1990., *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 1-2, str. 79.

⁵¹Dorbić, B. i sur. (2014) Utjecaj zelenila i parkovnog modernizma na društveni život stanovnika Šibensko-kninske županije, *Agronomski glasnik*, 6, str. 336.

⁵²Grad Šibenik. 24. 8. 2012. *Generalni urbanistički plan grada Šibenika*. <http://www.sibenik.hr/m/gup/gup-konacni-prijedlog> (pristupljeno 10. ožujka 2012.)

preventivno zaštićenim kulturnim dobrima izvan povijesne jezgre mogu se poduzeti, samo uz posebne uvjete i prethodno odobrenje nadležnog konzervatorskog odjela.

7.2. Turistička valorizacija tvrđave sv. Mihovila i tvrđave Šubićevac (Barone)

Tvrđava sv. Mihovila ima dva ulaza. Sjeverni (od vatrogasnog doma ili parka Ana Rukavina) i južni (od groblja sv. Ane). U slučaju da je posjet tvrđavi sv. Mihovila uključen u obilazak grada, tvrđava se preporučuje kao polazišna točka s obzirom na to da je najstariji naseljeni prostor grada pa cijelu priču o povijesti i razvoju Šibenika itekako ima smisla početi na tvrđavi. Također, na taj način grupa se spušta niz ulice i stepenice kroz gradsku jezgru prema katedrali i ostalim znamenitostima što obilazak grada čini mnogo jednostavnijim i manje napornim. Pristup za osobe s invaliditetom je moguć na plato pod tvrđavom preko pristupnog puta od Vatrogasnog doma. Od platoa je posjetiteljima s poteškoćama u kretanju omogućen prilaz u lift kojim se dolazi na podzemnu razinu tvrđave (info prostorije i cisterne – sjeverni dio podzemnog dijela) i na gornju razinu - pozornicu. Također, tvrđava sv. Mihovila je opremljena i sanitarnim čvorom koji je prilagođen za osobe s invaliditetom.

Tvrđava u podzemnom dijelu za potrebe posjetitelja ima dva prostrana i suvremeno opremljena sanitarna čvora prilagođena kapacitetu tvrđave.

S obzirom na to da tvrđava sv. Mihovila nema vlastiti parking, za veći broj vozila već se koriste raspoloživi gradski parking prostori u okolici tvrđave. Najbliži parking nalazi se ispod tvrđave, sa sjeverozapadne strane, iza Vatrogasnog doma, a za potrebe grupnih posjeta tvrđavi sv. Mihovila koristi se veliki parking na prostoru bivše tvornice TEF.

Osim što promovira kulturni turizam, tvrđava je, kao jedinstveni spomenik kulturne baštine, idealan prostor za drugačiji i kreativniji pristup poslovnom turizmu. Prostire se na 2600 četvornih metara, a osim prepoznatljive pozornice orijentirane prema moru s 1077 sjedećih mjesta, tvrđava se sastoji od još pet ekskluzivnih prostora koji su, s obzirom na kapacitete, prikladni za organizaciju događaja kongresnog, poslovnog, ali i privatnog karaktera. Ove prostore moguće je rezervirati i zatvoriti samo za određenu skupinu ljudi u dnevnoj varijanti, a isto tako i u sklopu večernjih događanja, kao što je poseban tretman VIP gostiju na zahtjev.

Ovisno o potrebama unajmljivača, tvrđava se može ustupiti u cijelosti ili se ustupiti može samo pojedina cjelina. Tvrđava nudi i mogućnost cjelokupne organizacije zatraženog događanja, što uključuje organizaciju glazbenog programa, cateringa, dekoraciju prostora, razglas, rasvjetu, binu te sve popratne usluge. Korištenje cjelokupnog prostora tvrđave sv.

Mihovila ili korištenje određenog prostora na tvrđavi uključuje i organizacijsku potporu djelatnika Tvrđave kulture Šibenik.

Tvrđava Barone ima jedan ulaz, koji se nalazi na sjeverozapadnoj strani tvrđave, na Putu Vuka Mandušića. Riječ je o tvrđavi vrlo zanimljive novovjekovne povijesne priče i predivnog popodnevnog pogleda na grad i njegov arhipelag.

Pristup za osobe s invaliditetom je moguć na gotovo sve razine tvrđave. Od najnižeg platoa je posjetiteljima s poteškoćama u kretanju omogućen prilaz na gornju razinu putem rampe na istočnoj strani tvrđave. Tvrđava Barone je opremljena i sanitarnim čvorom koji je prilagođen za osobe s invaliditetom. Osobama s invaliditetom je dostupno i vodstvo po gornjoj razini tvrđave gdje se nalaze AR točke.

Tvrđava u objektu gastro - kulturnog centra ima dva prostrana i suvremeno opremljena sanitarna čvora za potrebe posjetitelja, prilagođena kapacitetu tvrđave.

Tvrđava Barone, kao ni ona sv. Mihovila, nema vlastiti parking za veći broj vozila, već se koriste raspoloživi parking prostori u okolici tvrđave. Najbliži parkinzi nalaze se sa sjeveroistočne strane tvrđave, na padini prema gradskom predjelu Šubićevac. Najbliži službeni gradski parking prostori nalaze se u Težačkoj ulici i na Putu Gimnazije. Za potrebe grupnih posjeta tvrđavi Barone mogu se koristiti parkinzi kod gradskog stadiona Šubićevac, te autobusne stanice u gradskoj četvrti Šubićevac.

Tablica 1. Cijene ulaznica

	Tvrđava sv. Mihovila	Tvrđava Barone	Objedinjena ulaznica (Combo)
Odrasli	60 HRK	40 HRK	70 HRK
Djeca (7-18 god.) / studenti	40 HRK	25 HRK	45 HRK
Obiteljska ulaznica	140 HRK	90 HRK	160 HRK

Izvor: Tablicu izradila autorica prema podacima prikupljenim na internetu u travnju 2019.

Objedinjena ulaznica za posjet tvrđavama sv. Mihovil i Barone vrijedi 7 dana od dana kupnje, jednokratno. Slobodan ulaz imaju djeca do 7 godina starosti te članovi strukovnih društva, dok organizirane grupe plaćaju unaprijed dogovorenu cijenu i potrebno ih je najaviti na mail adresu citypoint@tvrđjava-kulture.hr.

7.3. Obnova tvrđave sv. Ivana

Trenutačno je u planu obnova tvrđave svetog Ivana za koju se predviđa da će trajati dvije godine. Prema procjenama, obnova bi trebala biti gotova do ljeta 2021. godine. Inače, projekt obnove i turističke valorizacije tvrđave svetog Ivana, ukupno vrijedan oko 49 milijuna kuna, kasni zbog povećanih cijena građevinskih radova.

Prema riječima⁵³ gradonačelnika zamjenika grada Šibenika, revitalizacijom tvrđave sv. Ivana obnovit će se i opremiti dvije cjeline tvrđave - sjeverni dio poznat kao „Kliješta“ i južni zvan „Zvijezda“. Revitalizacijom tvrđave sv. Ivana ukupne površine 18.657 metara četvornih obnovit će se bedemi te će se uvesti inovativni sadržaji, atrakcije i proizvodi. Prema planu, u podnožju sjevernog obrambenog bedema posjetitelji će moći uživati u gastro -vizualnom konceptu, a uz pomoć tehnike 3D video-mappinga na zidinama tvrđave prikazivat će se sadržaji koji će stvarati optičke iluzije i dojam kretanja statičnih objekata. Također, na tvrđavi će se smjestiti i Edukativni kampus opremljen pametnim interaktivnim učionicama i prezentacijskom prostorom koji će osigurati i kvalitetan smještaj s pratećim tematskim prostorima što će uvelike pridonijeti produljenju turističke sezone i dužem boravku posjetitelja u Šibeniku.

Provedbom projekta ujedno se i nastavlja obnova fortifikacijskog sustava, koji je značajan element lokalne i nacionalne kulturne baštine.

⁵³ŠibenikIN – portal Šibensko-kninske županije. (18. 4. 2019.) *Na vidiku je početak obnove tvrđave sv. Ivana: 'Vrlo brzo kreću radovi, a procjena je da će sve biti gotovo kroz 2 godine'*. <https://m.sibenik.in/sibenik/na-vidiku-je-pocetak-obnove-tvr-ave-sv-ivana-vrlo-brzo-krecu-radovi-a-procjena-je-da-ce-sve-bit-gotovo-kroz-2-godine/105886.html#>(pristupljeno 27. travnja 2019.).

8. ANKETNO ISTRAŽIVANJE PREPOZNATLJIVOSTI GRADA ŠIBENIKA NA POPULACIJI STANOVNIŠTVA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Da bih istražila koliko stanovnici iz susjedne Splitsko-dalmatinske županije poznaju grad Šibenik i njegove specifičnosti, napravljeno je mini istraživanje putem anketnog upitnika. U istraživanju koje se provelo putem ankete sudjelovalo je 100 pojedinaca u dobi od 10 do 50 godina. Ispitanici su trebali zaokružiti odgovor koji su smatrali točnim.

8.1. Anketni upitnik

Pitanja kojima se ispitivalo poznavanje grada Šibenika su sljedeća:

1. Jeste li ikada posjetili grad Šibenik?
a) da b) ne c) planiram
2. Kada ste posljednji put bili u gradu Šibeniku?
a) u zadnjih godinu dana b) u zadnjih 5 godina c) u zadnjih 10 godina
3. Razlog posjete:
a) drugi b) turistički c) poslovno
4. Koja se znamenitost nalazi na listi UNESCO-a?
a) tvrđava Šubićevac b) tvrđava sv. Mihovil c) katedrala sv. Jakova
5. Na kojoj se tvrđavi nalazi najstarija crkva u Šibeniku?
a) tvrđavi Sv. Mihovila b) tvrđavi Sv. Nikole c) tvrđavi Šubićevac
6. Tko je gradio katedralu sv. Jakova?
a) Majstor Radovan b) Juraj Dalmatinac c) Nikola Firentinac
7. Koji se međunarodni festival odvija u Šibeniku?
a) dječji b) folklorni c) kulinarski
8. Koji je svetac zaštitnik grada Šibenika?
a) Lovre b) Ante c) Mihovil
9. Kako se još naziva grad Šibenik?
a) Trpimirov grad b) Krešimirov grad c) Zvonimirov grad
10. Koji se nacionalni park nalazi sjeverno od grada?
a) NP Krka b) NP Plitvička jezera c) NP Velebit
11. Smatrate li da se Šibenik kao destinacija dobro promovira u medijima?
a) da b) ne c) možda

12. Smatrate li da se dobro upravlja kulturnom baštinom?

a) da b) ne c) veoma loše

13. Koji se kulturni vodeći glazbeni festival organizira u Šibeniku?

a) Večeri dalmatinske šansone b) festival klasične glazbe c) klapske večeri

8.2. Rezultati anketnog upitnika

Na prvo pitanje anketnog upitnika svi ispitanici su odgovorili da su posjetili grad Šibenik.

1.

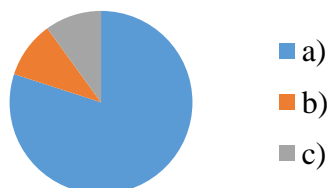
Na drugo pitanje je 10 % ispitanika odgovorilo da je u Šibeniku bilo u zadnjih 10 godina, a ostalih 90 % ispitanika je bilo u Šibeniku u posljednjih godinu dana.

2.

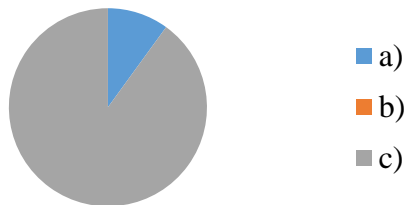
Kada se ispitivao razlog posjete gradu Šibeniku, ispitanici su davali različite odgovore. Deset ispitanika je Šibenik posjetilo poslovno, deset ispitanika ga je posjetilo turistički, a svi ostali kao razlog posjete Šibeniku navode osobne/privatne razloge.

3.

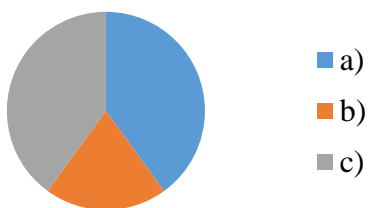
Na listi UNESCO-a nalazi se katedrala sv. Jakova i to zna 90 % ispitanika, dok je njih 10 % odgovorilo da se na listi nalazi tvrđava Šubićevac.

4.

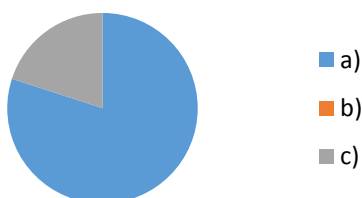
Peto pitanje je za ispitanike bilo nešto teže. Na pitanje na kojoj tvrđavi se nalazi najstarija crkva grada Šibenika, ispitanici su dali podjednak broj odgovora: tvrđavi sv. Mihovila i tvrđavi Šubićevac.

5.

Da je katedralu svetog Jakova gradio Majstor Radovan odgovorilo je 80 % ispitanika dok je njih 20 % odgovorilo da je graditelj Nikola Firentinac. Nije se očekivalo da nijedan ispitanik neće odgovoriti točno na pitanje (b odgovor = 0 %).

6.

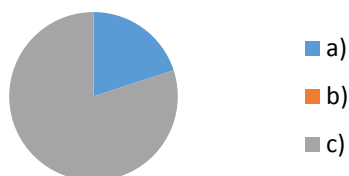
70 % ispitanika zna da se Međunarodni dječji festival odvija u Šibeniku, dok njih 30 % smatra da je riječ o međunarodnom folklornom festivalu.

7.

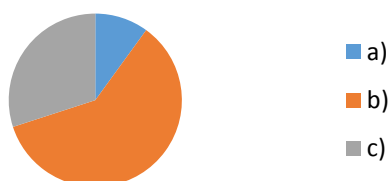
Da je sveti Mihovil zaštitnik grada Šibenika zna 80 % ispitanika, dok njih 20 % kaže da je to sveti Lovre.

8.

Na deveto pitanje kako se još naziva grad Šibenik dobivali su se različiti odgovori pa je tako 10 % ispitanika odgovorilo da je to Trpimirov grad, 60 % ispitanika je znalo da je to Krešimirov grad, dok je 30 % ispitanika reklo da je to Zvonimirov grad.

9.

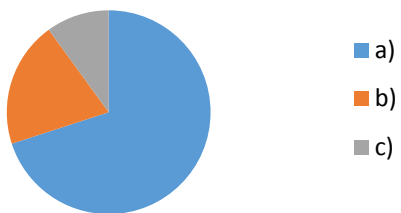
NP Krka se nalazi sjeverno od grada i to je znalo 90 % ispitanika, dok je 10 % njih odgovorilo da su sjeverno od grada Plitvička jezera.

10.

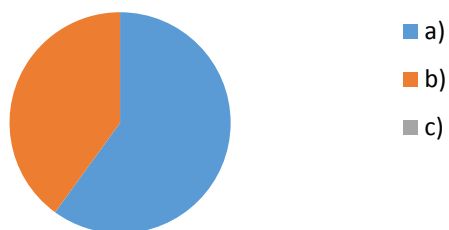
Kada se ispitanicima postavilo pitanje promovira li se Šibenik dobro kao turistička destinacija, njih 70 % smatra da jest.

11.

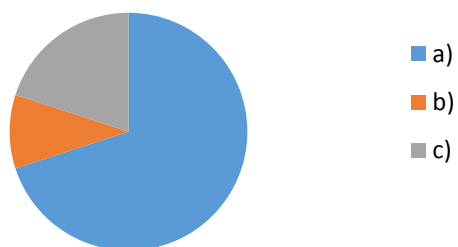
Na 12. pitanje o dobrom ili lošem upravljanju kulturnom baštinom grada Šibenika, 60 % ispitanika je odgovorilo da se upravlja dobro, a 40 % da se ne upravlja dobro. Zanimljiv je podatak da nitko od ispitanih nije rekao da se upravlja „vrlo loše“.

12.

Da su Večeri dalmatinske šansone vodeći kulturni događaj, smatra 70 % ispitanika.

13.

8.3. Analiza rezultata

Analizom rezultata može se uvidjeti znanje susjedne županije o poznavanju grada i njegovih specifičnosti. Kada se u obzir uzmu rezultati dobivenog istraživanja, može se zaključiti da većina stanovnika susjednih gradova grada Šibenika poznaje osnovne informacije o gradu, međutim tu njihovo zanimanje staje. Razlog površinskog poznavanja grada leži u činjenici da se domaći stanovnici zapravo ne trude upoznati ljepote koje ih okružuju. Stanovnici susjedne županije nisu svjesni ljepota i povijesnih znamenitosti koje pružaju naši gradovi. Vođeni mišlju, tuđe je zanimljivije i ljepše. Domaći turisti su okrenuti turističkim destinacijama van granica Republike Hrvatske. Naši gradovi pa tako i Šibenik nemaju prilike da budu upoznati turistički od strane domaćih stanovnika. Rezultati odgovora na šesto pitanje su poražavajući za stanovnike susjedne županije. Pitanje ostaje čemu prepisati rezultate, neznanju ili nezainteresiranošću.

9. ZAKLJUČAK

Upravljanje najznačajnijim vrednotama grada važno je zbog daljnjeg razvoja grada i njegove prepoznatljivosti na tržištu kao destinacije koja ima svoju specifičnost. Upravo ta specifičnost je čini konkurentnom u odnosu na druge destinacije. Grad osim mora i sunca ima potencijale da se razvije u turističku destinaciju. Nekoć je to bio industrijski grad koji je danas sve snage usmjerio u razvijanje u turizmu. Svjestan svog bogatog nasljeđa kroz razne projekte povlači sredstva iz EU fondova za obnovu i revitalizaciju svojih znamenitosti. Kako bi nesmetano rastao i razvijao se u turizmu treba voditi računa o: osiguranju ekološke ravnoteže, povećanju kvalitete umjesto intenziviranja novih kapaciteta, izradi turističkog plana, ponudu orijentirati prema ciljanim skupinama, adekvatnim prometnim rješenjima te restriktivnom politikom izgradnje u prostoru, uz očuvanje obale te povijesnih i ruralnih naselja.

O pravoj slici turističke valorizacije je još uvijek teško govoriti, s obzirom na to da se u praksi sporna pitanja o uvjetima i modalitetima turističke valorizacije kulturnih vrednota najčešće uspješno pokušavaju riješiti suradnjom službe zaštite spomenika kulture. Ne smije se dopustiti da se turizam spontano i nekontrolirano razvija, kao što se ne smije ni dopustiti površnost turista prema kulturnim sadržajima, dezorganizacija života bez adekvatnih programa kulturnih sadržaja.

Ne može se zanijekati da Šibenik obiluje prirodnim ljepotama i vrijednom kulturnom baštinom, što predstavlja konkurentne prednosti na kojima se treba temeljiti turistička ponuda. Međutim, navedene prednosti nisu dovoljne da bi se stanje ostavilo kako jest i da ne bi bile potrebne strategije za pravilno upravljanje istima. Potrebno je, uz sve prirodne prednosti, ponudu što više planski obogaćivati u smislu stalne inovacije, kontinuiranom poboljšanju kvalitete svih njegovih komponenti, ali i kreiranju vlastitih identiteta, te destinacijski promišljati o turizmu kao osnovi turističkog prosperiteta.

U radu je istaknuto da se Šibenik značajno prostorno proširio pa nerijetko ubrzani tip urbano centričnog razvitka izaziva i negativne posljedice: kontinuirani nedostatak stambenog prostora, ekološku zagađenost, prometnu zagušenost, krizu prostornog širenja grada, propadanje povijesne jezgre, bespravnu izgradnju.

Koncept održivog razvitka turizma, pa tako i turizma grada Šibenika, pretpostavlja njegovo uključivanje u sveobuhvatno planiranje gospodarskog i turističkog razvitka kroz proces upravljanja okolišem, ali i prostornim i socio-gospodarskim okruženjem.

Danas autocesta približava stanovnike i gospodarstvo Šibensko-kninske županije Europi i postaje osnovni uvjet za snažniji razvoj županijskoga gospodarstva, ali tek imajući sve

navedeno na umu, može se govoriti o pravilnom upravljanju kulturnim i prirodnim vrednotama Šibenika.

LITERATURA:

KNJIGE

1. Baljkas, L. (2013./2014.) Šibenik – srce Dalmacije, *Matka* 22, br. 87, str. 168-173.
2. Dorbić, B. i sur. (2014) Utjecaj zelenila i parkovnog modernizma na društveni život stanovnika Šibensko-kninske županije, *Agronomski glasnik*, 6, str. 327-348.
3. Friganović, M. (1978) Prilog-Šibenik – problem širenja grada i lokacije nove industrijske zone, *Hrvatski geografski glasnik*, Vol. 49, No. 1, str. 133-136.
4. Geić, S. (2011.) Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu str. 31.
5. Geić, S. (2002) *Turizam i kulturno-civilizacijsko nasljeđe*. Split: Sveučilište u Splitu.
6. Jakovljević, I. (2016) *Europski Šibenik*. Zagreb: Vjesnik d. d. (vlastita naklada)
7. Jelinčić, D. A (2008.g) *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb: Meandarmedia, str. 26.
8. Koster, Emllyn H., (1996), *Science Culture and Cultural Tourism*; M. Robinson, N. Even and P. Callaghan (eds) *Tourism and Culture, Towards the 21st Century, Proceedings*, University of Northumbria at New Castle, str. 48, prema: Hardy, D. (1988), *Historical Geography and Heritage Studies*, Area 20, str. 333-338
9. Krnić, A. (2013) *Šibenik – upoznajte grad i njegovu okolicu*. Zagreb: VBZ.
10. McKercher, B., Du Cros, H., 2002: *Cultural Tourism*, The Haworth press.
11. Middleton, V.T.C., Clarke J., (2002), *Marketing in Travel and Tourism*, Butterworth Heinemann, Oxford, str. 125
12. Petrić, L. (2007) *Osnove turizma*. Split: Ekonomski fakultet.
13. Pirjavec. B. (1998) *Ekonomska obilježja turizma*. Udžbenici sveučilišta u Zagrebu: Golden marketing.
14. Poljičak, I. (2015) Glavna obilježja urbane preobrazbe Šibenika u razdoblju 1945. – 1990., *Zbornik radova Sveučilišta u Šibeniku*, No. 1-2, str. 69-83.
15. Radeljak, P. (2012) Prostorno planiranje na području Šibensko-kninske županije od druge polovice 20. stoljeća, *Sociologija i prostor*, 50, 194 (3), str. 345-377.
16. Richards g., *Cultural tourism in Europe*, 2006, Cabi
17. Silberberg, T., (1995), 'Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites', *Tourism Management* v16 n5, str. 361–365
18. Sironić, M., Sironić, D. i Mornar, N. (2008) Gradski perivoj u Šibeniku – metode i rezultati rekonstrukcije u 20. stoljeću, *Prostor*, 1 (35), 16, str. 126-141.
19. Zelić, D. (2014) O gradskoj loži u Šibeniku, *Ars Adriatica*, 4, str. 299-312.

INTERNETSKE STRANICE

1. Glazbena udruga Šibenik Koncert. *O festivalu*. <http://www.sansona-sibenik.com/?tip=stranica&id=1&title=o-festivalu> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)
2. Grad Šibenik. (24. 8. 2012.) *Generalni urbanistički plan grada Šibenika*. <http://www.sibenik.hr/m/gup/gup-konacni-prijedlog> (pristupljeno 10. ožujka 2012.)
3. Grad Šibenik. (24. 8. 2012.) *Generalni urbanistički plan – konačni prijedlog plana (obrazloženje)*. <http://www.sibenik.hr/preuzmi/1990> (pristupljeno 10. ožujka 2019.)
4. Grad Šibenik. (2018) *Šibenska regata krstaša*. <http://www.sibenik.hr/ai/sibenska-regata-krstasa#> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)
5. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Enciklopedija – Šibenik*. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59500> (pristupljeno 10. ožujka 2019.)
6. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. *Enciklopedija – Turizam*. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (pristupljeno 15. lipnja 2018.)
7. ŠibenikIN – portal Šibensko-kninske županije. (18. 4. 2019.) *Na vidiku je početak obnove tvrđave sv. Ivana: 'Vrlo brzo kreću radovi, a procjena je da će sve biti gotovo kroz 2 godine'*. <https://m.sibenik.in/sibenik/na-vidiku-je-pocetak-obnove-tvr-ave-sv-ivana-vrlo-brzo-krecu-radovi-a-procjena-je-da-ce-sve-bit-gotovo-kroz-2-godine/105886.html#> (pristupljeno 27. travnja 2019.)
8. Udruženje obrtnika Šibenik. *Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku*. <http://uosibenik.hr/srednjovjekovni-sajam/> (pristupljeno 31. ožujka 2019.) .
9. Rihelj, G. (1.6.2019) *Tvrđava sv. Nikole u Šibeniku otvara se 15. lipnja*. <http://hrturizam.hr/tvrđava-sv-nikole-u-sibeniku-otvara-se-15-lipnja/?fbclid=IwAR0ZVmMPr-hul-xVDM0jPGDWO4t1U8FiA5-Z7X9CjEK2j8pW6bNb2BoJ3fM>(pristupljeno 1. lipnja 2019.)
10. Tportal.hr (3. 5. 2019) *Radovi na obnovi šibenske tvrđave sv. Ivana počinju 15. svibnja*. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/radovi-na-obnovi-sibenske-tvrđave-sv-ivana-pocinju-15-svibnja-20190503> (pristupljeno 1. lipnja 2019.)
11. Turistička zajednica grada Šibenika. *Šibenik - Povijest*. <https://www.sibenik-tourism.hr/hr/povijest> (pristupljeno 19. veljače 2019.)
12. Udruženje obrtnika Šibenik. *Sajam u srednjovjekovnom Šibeniku*. <http://uosibenik.hr/srednjovjekovni-sajam/> (pristupljeno 31. ožujka 2019.)
13. Strategija razvoja inovativnog turizma grada Šibenika 2015 – 2020. <https://www.sibenik-tourism.hr/upload/stranice/2019/04/2019-04-30/103/final.pdf>

14. Čimbenici uspjeha kulturnog turizma destinacije. Diplomski rad, pula Fakultet ekonomije i turizma. <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:2164/preview>
 15. Strategija razvoja inovativnog turizma grada Šibenika 2015 – 2020. <https://www.sibenik-tourism.hr/upload/stranice/2019/04/2019-04-30/103/final.pdf>
 16. Strategija razvoja kulturnog turizma „Od kulture i turizma do kulturnog turizma“, Institut za turizam, Zagreb, 2003., str. 6
- Uloga kulturnog turizma u razvoju turističke destinacije grada Karlovca. Završni rad, Karlovac, veleučilište <https://repositorij.vuka.hr/islandora/object/vuka:23/preview>

PRILOZI

SLIKE

- Slika 1. Mapa područja Šibenika i okolice. str. 4.
- Slika 2. Plan grada Šibenika. str. 5.
- Slika 3. Prometna povezanost Šibenika. str. 7.
- Slika 4. Šibenski kanal. str. 7.
- Slika 5. Plan grada Šibenika. str. 9.
- Slika 6. Katedrala svetog Jakova. str. 18.
- Slika 7. Tvrđava svetog Mihovila. str. 19.
- Slika 8. Tlocrt Tvrđave sv. Mihovila. str. 20.
- Slika 9. Tvrđava sv. Nikole. str. 20.
- Slika 10. Tlocrt tvrđave Barone (Šubićevac). str. 22.
- Slika 11. Tvrđava sv. Ivana. str. 23.
- Slika 12. Gradska loža. str. 23.
- Slika 13. Logo Međunarodnog dječjeg festivala. str. 27.
- Slika 14. Regata krstaša. str. 29.

TABLICA

- Tablica 1. Cijene ulaznica. str. 34.

GRAFIKON

- Grafikon 1. Prikaz kretanja stanovnika od 1857. do 2011. str. 8.
- Grafikon 2. Broj noćenja od 2014. do 2018. str. 26.